

ANUL III. — N.º 7
1-31 DECEMBRE

LUMINA PENTRU TOTI

REVISTĂ ILUSTRATĂ
DE
ENCICLOPEDIÉ SI DE PEDAGOGIE
pentru

LUMINAREA POPORULUI

BCU Cluj / Central University Library Cluj
APARE DE DOUË ORI PE LUNĂ ÎN 24 PAGINE SAŨ NUMAI
O DATĂ ÎN 48 PAGINE

DIRECTOR: ENIU D. BALTËNU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI, CALEA MOȘILOR, 138 (PENS. ENIU BĂLTËNU)

ABONAMENTUL:

Pe un an	10 lei
Pe șese luni	5 lei
Pentru străinătate pe un an.	11 lei

Eaița de lux costă îndoit.

TIPOGRAFIA C. PETRESCU-CONDURATU

1887

REVISTA PEDAGOGICA „LUMINA PENTRU TOTI”

APARE ÎN BUCUREȘCI

CALEA MOSILOR 138, PE AN 10 LEI

Cuprinsul *N*-ului 7 anul 3, Decembrie 1887

	Pag.
Anul nou, de Eniu Băltănu	297—299
Sentiințe pedagogice, de Christ. St. Reverănu	299—301
Maxime și cugetări, de Pr. St. Stoicescu	301—302
Cum învață Gertruda copiii săi? de E. B.	302—307
Cronica teatrală de Ion Russa	308—312
Adeverata cauză	312—318
Colindul cel mare, de Dobre Ștefănescu	318—319
Schițe din istoria pedagogiei de Ion Russu	319—323
Un sistem românesc de învățământ de Ștef. Georg.-Carpen	324—327
Conferințele învățătorilor din Muscel	327—331
Studii asupra literaturii populare de D. Ștefănescu	331—334
Lumină din Lumină de Eniu Băltănu	334—338
Ortografia Română de E. B.	338—342
Literatura de spirii	343—
Correspondența	343—344

LUCRĂRILE LUI ENIU-BALTĂNU, TIPĂRITE

1. *Studii asupra poeziei la Eleni*, 4 lei.
 2. Din *Metoda de a învăța pe copii cu înlesnire scrierea și citirea*, ediție nouă d'abia a apărut din conductor CĂRTICICA I care costă 35 bani.
- Din *Învățământul intuitiv pentru copii de amândouă sexele, dupe metoda și procedurile lui Pestalozzi și Froebel*, au apărut următoarele lecțiuni :
3. *Lecția I*, FLÓREA, costă 20 bani.
 4. *Lecția II*, MINCÉ, costă 30 bani.
 5. *Lecția III*, CUBUL, costă 20 bani.
 6. *Lecția IV*, CILINDRUL, SFERA și CERCUL, id. 20 bani.
- Din *Biografiile ómenilor mari* au apărut până acum numai următoarele :
7. CARMEN SYLVA, ilustrată, 40 bani.
 8. DAVILA, ilustrat, 50 bani.
- Din *Studiul naturei*, numai :
9. CĂRTICICA I, ilustrată, 20 bani.
 - 10 «LUMINĂ PENTRU TOTI», revistă pedagogică, abonamentul 10 lei pe an și 5 lei pe 6 luni, pentru România, 11 pentru 11t strănătate.
- DISCURS ASUPRA STILULUI DE BUFON, traducere, 30 bani.

REVISTA ILUSTRATA

DE ENCICLOPEDIIE ȘI DE PEDAGOGIE PENTRU LUMINAREA POPORULUI

DIRECTOR: ENIU D. BALTĒNU

ANUL NOU 1888

Cititorii revistei noastre vor primi acest număr aproape de sfârșitul anului 1887 și de începutul lui 1888; de aceea credem oportun să stăm împreună câte-va momente de vorbă cu privire la această succesiune a anilor.

Vorba *an* este latină și va să țină timpul întrebuințat de pământ ca să facă drumul său numit *ecliptică* și să dea naștere anotimpilor. În drumul său pământul merge tot mereu înainte, fără să se întorcă vr'o dată înapoi, dar numai că drumul lui nu este drept, ci în linie curbă, căci el se învârtăște împrejurul soarelui.

Timpul întrebuințat de pământ ca să facă această cale este de 365 de zile, 5 ore și 49 de minute; dar în treburile de toate zilele nu se poate ține socotă de cele 5 ore și 49 de minute ce prisosesc în fiecare an peste 365 de zile. Omenii însă au făcut socotă și au vădit că 5 ore și 49 de minute adunate de 4 ori dau aproape 22 de ore; de aceea s'au învoit ca trei ani de a rândul să se socotească numai câte 365 de zile, iar anul al patrulea să se considere de 366 de zile. Acest de al patrulea an s'a numit și *bissexto*, de la vorbele latinești: *bis* de două ori și *sex* șese; căci are două șese unul lângă altul.

Ei bine, anul 1888, în care vom intra peste câte-va zile, este *bissectil*, adică are 366 de zile, având luna lui Februarie cu 29 de zile. Deci, în viitorul an, vom avea o zi mai mult de lucru, de cât în curentul an care se apropie să-și dea sufletul.

Inceputul anului s'a schimbat neîncetat. Așa astronomii încep acum anul la echinocțiu, altă dată încep la solstițiu; biserica și școlile noastre încep anul la Septembrie; anul nostru financiar începe de cât-va timp la 1 Aprilie; dar anul civil începe la 1 Ianuarie.

Din timpurile cele mai vechi, oamenii au profitat de începerea anului civil ca să-și facă daruri unii altora și să-și ureze ca în cursul anului începător să le meargă bine treburile și mai cu seamă sănătatea. Nu pot uita

nici o dată plăcerea ce simțiam când, ca copil, uram cu sorcova părinților în ziua anului nou, dicând :

«Sorcova vesela :
 «Peste vară primăvară,
 «Să 'nfloriți, să mărgăriți,
 «Ca un măr, ca un păr,
 «Ca un fir de trandafir,
 «Tare ca piatra,
 «Iute ca săgéta,
 «Tare ca fierul
 «Iute ca oțelul.
 «Anul nou cu fericire
 «Vă dorim și cu 'nflorire,
 «Ca merii, ca perii,
 «In mijlocul verii.
 «La anul și la mulți ani
 cu sănătate.»

Acum însă nu mai sint copil, de aceea și urarea mea nu mai pôte fi copilărească, ci matură ca și vârsta.

Deci, urăm ca anul 1888, să aducă veselie și bucurie omenirii în genere și Românimii în parte, să împlinască aspirația bunilor Români de a se vedé împreună toți formând un stat mare, puternic și considerat, sau cel puțin să ne dea cerbice tare și curagiū nebiruit ca să putem înfrânge tóte relele ce ne ar eși în cale.

Să ne vedem sănătoși la 1888.

ENIŪ BĂLTENU

București, 18 Decemvrie 1887.

SENTINȚE PEDAGOGICE

PRONUNȚATE DE DIFERIȚI ÓMENI MARI

Educațiunea nu este un simplu nume, or-cât ar pronunța mulțimea acéstă vorbă ca un simplu nume. Educațiunea este și rămâne suprema afacere a omenirii și merită a se

lua în d'aprobe considerațiune nu numai când este vorba de ameliorarea genului uman în genere, ci și când e vorba de înaintarea binelui și fericirea cetățenilor în special.

* * *

DENZEL.

Moralisați oștirea prin esercițiū și disciplină, populațiunile rurale prin învățatură și junimea prin învățămîntul religios.

* * *

MARTIN.

Educațiunea ar căta să fie privită pretutîndea ca partea cea mai însemnată a legislațiunii. Popoli modernii se ocupă foarte mult cu instrucțiunea ce deșteaptă spiritul și prea puțin cu educațiunea ce formădă caracterul. Cei vechi se ocupa de cea din urmă mai mult de cât noi, și de aceea fie-care popor avea un caracter național ce nouă ne lipsește. Noi lăsăm spiritul școlii și caracterul în voia întemplierii.

* * *

MABIRE.

Educațiunea înțelegerii stă în numărul ideilor câștigate și educațiunea morală, în rezultatul întipăririlor primite.

* * *

MARTIN.

A ști e a puté.

* * *

BACON.

Educațiunea trebuie să pue la lumină idealul omului.

* * *

JEAN PAUL RICHTER.

Lumină, Dómné! revarsă cât mai multă lumină.

* * *

GOETHE.

Mijlocul cel mai eficace de a conserva statul este a da cetățenilor o educațiune conformă cu spiritul legilor.

* * *

ARISTOTEL.

Cultura cuprinde toate instituțiunile omenești, toate legile, toate relațiunile și se întinde cu putere chiar în esența lor. În total face să se nască în individ idei după care ađi reguléază viața; în popor spiritul timpului, și dacá mai adăogăm conținutul etic, o numim civilisațiune.

* * *

KÖHLER.

Scopul educațiunii este de a desvolta în fie-care individ
tótă desăvêșirea de care el póte fi primitor. KANT.

Christ. St. Reverènu.

MAXIME ȘI CUGETĂRI

Când cine-va imi va face vr'o necinste, ȃicea Descartes,
mê voiũ strãdui de a înãlta sufletul meũ așa de sus, în cãt
necinstea sã nu póta ajunge pãnã la el.

* * *

Mórtea nu este înainte de vreme, de cãt pentru cei cari
mor fãrã virtute.

* * *

O femeie sãracã mersese mai de multe ori la regele Filip
al Franței, pentru a-i cere o audiență; pentru cã el o refu-
zase tot-d'a-una, o datã ea 'i ȃise: viũ pentru a'ți cere
dreptate, dacã nu ai timp sã'mi o dai, încetãzã de a fi rege!
Atunci regele înfruntat, o primi.

* * *

Mare parte din ómeni sint tãritori înainte celor mai mari
de cãt ei, și prê obrasnici cãtre cei d'opotrivã cu ei.

* * *

Conștiința este jugul interior, ce ómenii pórtã, fie-care
pentru propriile sale acțiuni.

* * *

Este în virtute o noblețã, ceva nalt, la care sufletele jos-
nice și tãritóre nu pot ajunge.

* * *

Póte sacrifica cine-va totul pentru amiciție, afarã de drep-
tate și onestitate.

* * *

Nimic nu lovește mai mult pe un om de merit ca aplau-
dãrile negliobilor.

* * *

Pentru ce mori nevinovat? ȕicea unul din discipolii lui Socrate, acestui filosof. Tu vrei, pe semne, răspunse Socrate, ca să mor vinovat?

* * *

In lume nu se află nimeni, care să nu fie vrednic de nimic, nici nimeni, care să fie vrednic de t te.

Culese de prin diferiți scriitori de
PR. ST. STOICESCU.

Băl c nca-Ifov, 1887, Septembre 10.

CUM INVETA GERTRUDA COPIII SEI?

(*Capul d'operă pedagogic al lui Pestalozzi, compus din 14 epistole adresate amicului său Gesner.*)

EPISTOLA A DEC 

(Urmare)

B H I N   C / C E L L E N I L A C R I M A E l u j

«Pe timp ploios, ciupercile cresc repede pe gunoii. De asemenea definițiile neintuitive dau naștere unei științe care s măn  unei ciuperci, ce m re pe dată la s re, și pentru care cerul senin este o otravă. Pompă deșert  de vorbe de cari se compune o ast-fel de știință f r  rădăcini, pompă produsă de ómenii cari 'și inchipuesc că au atins scopul in t te ramurile științei, pentru că 'și petrec viața f c nd discursuri asupra acestui scop; dar ei nu se ocupă nici o dată ca să alerge spre scop, din cauză că n'au găsit nici o dată, in viața lor, in intuiție ac  plăcere și ac  atracție cari sint neap rat trebuincioase spre a atrage pe ómeni la că mai mică sfortare. Asemeni ómeni sint destul de numeroși in ȕilele nóstre. B la generației nóstre constă intr'  ințelepciune care ne conduce la știința de *formă*, cum s'ar duce damblal ii să alerge intr'un c mp de curse: pentru ca aceștia să pótă concura la alergări, ar trebui mai  nt iu să-și c știgate sănătatea piciórelor.

«Inainte de a defini, trebuie fără dor și p te a ști să descriem. Din faptul că ceva este f rte clar pentru mine, nu

urmădă că 'l pot defini; îl pot descrie, adică pot spune esact cum este făcut, dar nu ce este acel ceva; de abia cunosc lucrul, individul, dar nu pot încă arăta genul nici specia din cari fac parte. Din contra, dacă lucrul nu e pe deplin clar pentru mine, nu pot spune exact cum e făcut, cu atât mai mult nu pot spune ce este; ba nu pot nici măcar să-l descriu, cu atât mai mult să-l definesc. Vine o a treia persoană care pune pe buzele mele vorbele cu cari o altă persoană, pentru care lucrul era înțeles, l'a explicat aceluia cari sint la înălțimea lui, cea-ce nu este un cuvînt ca acest lucru să devie clar și pentru mine, și nici că va puté deveni, pe cât timp vorbele celei-l'alte persoane nu vor fi, pentru mine cea ce sint pentru dînsa, adică: expresia esactă a unei concepțiuni pe deplin limpede.

«Ast-fel, scopul învățămîntului fiind și darea de noțiuni precise, definițiile sint mijlocul cel din urmă pentru atingerea acestui scop. Dar, pentru ajungerea acestui scop printr'o metodă psihologică și conform legilor mecanismului fizic, trebuie negreșit ca definițiile să fie precedate de multe și complete descrieri ale lucrurilor din lumea materială, trecînd treptat de la intuiția fie-cărui lucru la numirea lui, de la numire la determinarea proprietăților lui, determinare care permite a-l descrie, spre a-l precisa în fine, adică a-l defini. Ast-fel, ântîiul inel al acestui lanț care se întinde pînă la noțiuni precise, este negreșit o direcție înțeleptă în intuiție și tot atât de sigur este că cel mai înalt grad de maturitate în instrucție (adică claritatea cunoștințelor) atîrnă mai cu sémă de vigórea deplină a primului germen.

«Când în natură, o substanță óre-care este imperfectă în germenul, în sémînta ei, atunci iarăși natura nu-î póte da perfecția ei întregă printr'o maturitate completă. Or-ce obiect incomplet în germenul său, nu va isbuti în creșterea sa, adică în desvoltarea esterióră a părților sale. Acesta e tot așa de adevărat pentru producțiunile spiritului ca și pentru ale bradelor din grădini, tot așa de adevărat pentru rezultatul fie-căria din percepțiile nóstre intuitive ca și

pentru cutare dispoziție specială a unei verde ajunsă la maturitate.

«Ast-fel, înainte de tóte, a ne preocupa să oferim simțurilor copilului, asupra celor mai însemnate lucruri de cunoscut și chiar de la ântêia intuiție, impresiile originale cele mai precise, cele mai juste și cele mai largi: ast-fel este mijlocul principal de a înlătura, în educația ómenilor, erórea, lacunele și lipsa de profunđime. Chiar de la légân, trebuie să începem a feri existența omului de caprițiile órbe ale naturii, spre a-î încredința direcția celei mai bune puteri ce observațiile vécurilor (asupra caracterului intim a legilor eterne ale universului) ne aű învățat să constituim.

«Trebuie să stabilim o deosibire esențială între legile naturii și mersul ei, adică între operațiile ei particulare și între manifestările lor. În ce privește legile sale, natura este adevér etern și, pentru noi, regulă eternă al or cărui adevér. Dar din punctul de vedere al mersului lucrurilor și al modului particular cum se manifestă acest mers, natura nu se ocupă să mulțumescă indiviđii în parte, nu exprimă adevérul care trebuie să satisfacă interesele lor. Natura, consacrată totalității ființelor, é pare indiferentă fie-cării creaturi în parte, și mai ales pentru om, a cărui neatárnare é nu vrea să împiedice prin nici un fel de tutelă.

«Numai în acest sens trebuiesc înțelese nepăsarea și orbirea de cari este acusată, precum și datoria ce ne impune să smulgem din puterea ei educația omenirii. Dar și în acest sens, é este adevérul însuși și un adevér principal pentru némul omenesc. Lăsați pămîntul în voia naturii, și veți vedé crescênd ciulinii și ierburii rele; lăsați-i educația ómenilor, é 'i va conduce la o intuiție confusă, care nu e făcută pentru inteligența nóstră nici pentru a copiilor nóstri, și care nu e intuiția de care are nevoie învățămîntul elementar. De aceea nu vom lăsa pe copil să se ducă în pădure nici în luncii pentru ca să cunóscă arborii saű plantele, căci nici arborii nici plantele nu sint acolo aranjați în clase, singurile în stare a-î da noțiunea intuitivă a caracterului fie-cării specii și a-l pregăti pentru cunoștința generală a clasei, prin ân-

têia impresie ce copilul primește de la individ. Pentru dirigerea copiilor noștri pe drumul cel mai scurt, către scopul învățămîntului (adică dobîndirea de noțiuni precise), vom avé cé mai mare grijă să punem mai întîi sub ochii lor, în fie-care ordine de cunoștințe, lucruri cari aũ în sineși semnele distinctive ale clasei de care țin, însă le aũ într'un mod vèđut și isbitor; prin acéstă invederare, aceste obiecte sînt cu totul nemerite spre a arăta copiilor caracterele cele mai însemnate ale acestei clase, în opoziție cu caracterele ei particulare. Dacă nu vom face așa, vom espune copiii noștri ca, la prima vedere, să confunde calitățile schimbătóre cu calitățile neschimbătóre, și ast-fel, dacă nu mai mult, dar cel puțin, 'i facem să ajungă mai târđiũ la cunoșterea adevèrului, făcèndu'i s'apuce pe drumul cel mai lung spre a ajunge, în or-ce ramură, de la intuițiunii obscure la noțiunii clare.

«Să ne inchipuim un mod pe învățămînt în care s'a înlăturat acéstă eróre. Seriile succesive în cari tóte materiile programei sînt înfățișate copilului, se află chiar de la început aranjate așa că, impresia produsă de însăși natura lucrului, întrece impresia produsă de calitățile lui, dins de la întèile intuiții. Chiar prin acéstă întèie impresie, copilul începe să învețe a subordona substanței accidentii; de acum el merge negreșit pe pămînt sãnètos unde; în modul cel mai simplu, se va desvolta, aptitudinea lui de a raporta tóte condițiile accidentale ale lucrurilor la conștiința profundă ce le va avé despre constituția lor intimă și reală, a citi ast-fel în natura întregă ca într'o carte deschisă. Și, dupè cum un copil lăsat în voia sa, își plimbă privirea asupra lumii fără s'o întelégă, și, înșelat de firea cunoștinței ce a găsit avènd ochii închiși, cade đilnic din eróri în eróri; de asemenea, un copil, condus pe calea cé bună, dins de la légãnul seũ, se înalță đilnic din adevèruri în adevèruri. Or-ce există, saũ cel puțin or-ce intră în cercul de observație unde el petrece viața sa, se înlănțuește cu limpeđime și se aședă în mintea lui, și din acésta resultă că nu se strecórá nici o eróre în punctul de plecare al aprețiãrilor lui. Întèile cause de amã-

girea sa, din cari unele găsite în felul lui de a vedé lucrurile și altele găsite în el însuși, aceste cauze sint îndepărtate; căci nu s'a desvoltat în spiritul lui, printr'un sistem artificial, și conform cu regulile școlei, nici cé mai mică tendință la o eróre óre-care, și acel *Nihil*¹⁾ *admirari*, care pân'aci se considera că se cuvine mai numai bătrânilor, prin această metódă devine partea nevinovății și a tineretii. Ajuns acolo, copilul va atinge negreșit scopul final al instrucției, adică: va dobândi noțiuni precise, și acesta chiar dacă posedă aptitudinî mijlocii.

Spre a atinge acest scop înalt, spre a organisa și constitui cu tărie mijlócele pentru ajungerea lui, și mai cu sémă spre a da ántéile impresii intuitive ale obiectelor materiale cu tótá plenitudinea și precisiunea neapérat trebuinciose; spre a ridica pe această temelie serii de mijlóce de studii neinfățisând nici o lacună, nici o lipsă, (înlăturând tot-d'una erórea, și stabilind mereú adevéru), pentru realisarea tuturor acestora am avut fără încetare înainte ochilor și mai cu sémă în *Cartea mamelor*, condițiile de tot felul ce cere execuția unui asemenea program. Și am reușit, scumpe Gesner; cu cartea asta, am isbutit să fortific facultatea noastră firéscă de a ne instrui prin ajutorul simțurilor, am isbutit până la un așa punct, în cât ved în viitor copii crescuți dupe această operă puind în genere cartea d'o parte și găsind în natură și în tot ce-î impresórá o călăuză mai bună pentru a-î conduce la scopul méu, de cât călăuza ce le voiú fi procurat eú.

Scumpe amice Gesner, cartea în cestiune nu există încă, și o ved deja întrând în haos prin influența ei²⁾.

¹⁾ *Nihil admirari*—nu mai are de ce să se mire, bătrânul, căci în viața lui cé îndelungată a aflat secretul a tot ce-l înconjóră.

²⁾ Nota ediției a doua :

Tot ce am dis pân'aci despre această carte, este numai închipuit, căci cartea în cestiune n'a apărut nici o dată. Dacă această *Carte a mamelor*, care mi se părea atunci așa de lesne de scris, n'a fost publicată, cauza se află în ideile himerice de cari mă legănam. Ar trebui să intru în tot felul de desvoltări, dac'aș voi să espic dispoziția particulară a spiritului, în care m'aflam spre a apreția partea de

CUPRINSUL PE SCURT AL EPISTOLEI A DECĂ
CARE S'A FINIT ACI.

Despre intuiție (urmare din epistola precedentă). Mama dă copilului instinctiv o învățatură intuitivă. Educația trebuie să intre în această cale și acesta e scopul lui Pestalozzi în *Cartea mamelor* și în *Abecedarul* său. Intuiția nu e numai un punct de plecare; é nu trebuie să înceteze de a forma o procedură fundamentală a instrucției în cele trei ramuri de cunoștințe. Pe această e întemeiată metoda elementară a lui Pestalozzi pentru învățămîntul formei și al numărului, precum și învățămîntul limbajului și împărțirea lui în trei grade: studiul sunetelor, vorbelor și al limbajului propriu ȓis. Și natura a urmat tot acest mers și acele trei grade răspond la trei periode prin cari a trecut omenirea ca să intre în posesia limbajului. Învățămîntul școlei care învață vorbe fără să învețe ideile ce ele înfățișeză, trebuie renoit cu totul. Definițiile trebuie să vină tocmai pe urmă; căci înainte de a defini trebuie să știe descrie și spre a ști descrie, trebuie să fi văȓut bine. Decî or-ce instrucție care nu se întemeiază pe intuiție n'are temelie bună. Metoda intuitivă e conformă mersului naturii; dar a observa legile naturii nu va să ȓică a nu supune lucrurile la reguli. E neapărat trebuincios, mai ales în cestiune de instrucție, ca arta să intervie și să înfățișeze într'o ordine metodică și pe serii noțiunile ce vrem să se introducă în spiritul copilului.

E. B.

adevăr ce cuprindeau acele vederi îndrăsnete ale mele și lipsele așa de învederate ce puțina lor maturitate producea în judecățile mele. Sînt 20 de ani de cînd scriam această epistolă și d'abia aȓi încep să-mi dai sēma deslușit mie însumi de programul ce espuneam în é. A trebuit să mă întreb ce lucrare s'a petrecut în spiritul meu, în această periadă, în privința acestui program, și sînt fericit că după 20 de ani pot ȓice: dacā încercarea din acești 20 de ani a părut nefavorabilă silințelor ce am depus ca să maturez concepțiile mele, e de netăȓăduit că ele au atins această maturitate pe cāt s'a putut, față cu firea mé. Dar tot această încercare a nimicit, din aceste vederi, tot ce trecea peste puterile mele și nu mai sînt aȓi ca copilul pe brațele doicii sale, întinȓnd mîinile către lună spre a o face să se cobore din cer.

Pestalozzi.

CRONICA TEATRALĂ

DON CARLOS

Tragedie în 5 acte de Schiller, tradusă în versuri albe de I. Negruzzi.

Între piesele traduse represintate până acum pe scena Teatrului Național, *Don Carlos* este una dintre cele mai însemnate din punctul de vedere al cuprinsului și al alcătuirii ei.

Autorul, poet de prima mână cum era, luând de basă a lucrării sale una dintre cele mai romantice epoce a trecutului, aceea în care trăia Filip, vestitul rege al Spaniei, autorul cu ajutorul nemărginitei sale fantasii, țesă o piesă, care ore întregi te ține într'o continuă emoțiune, în care piesă amorul, patimă cântată de toți poezii și luată drept obiect de acțiune în cele mai multe piese literare, ni se desfășoară într'o formă arătată de foarte puțin autori, ceea ce dă acestei piese un indoiit interes și farmec, în care piesă amicitia apare în forma, se poate dice, cea mai ideală, cea mai perfectă, lucru care contribuște mult să facă din această tragedie o operă în adevăr artistică și care mai contribuște și la aceea, ca unitatea acțiunii piesei, din punct de vedere cum o înțelegea autorul, se devie mai complectă; în care piesă jalușia, rivalitatea ni se presintă în formă cum rar se vede, și tocmai de aceea cu greu de înțeles, dar care calitate asemenea mărește efectul; în care piesă iubirea părintescă și iubirea de părinți apare în acea formă, care ne este cunoscută, nu mai puțin dacă am resfoit în istoria cavalarescului secol a lui Don Filip; în care piesă ni se mai dă de vădut intrigă ce atât de mare rol au jucat la curțile împărătești de pe atunci și care avéu o atât de mare influență asupra vieții popórelor, ni se mai dă în fine de vădut cum jesuitismul, ce atâtea secole de arëndul a ținut în lanțurile sale sórta popórelor și împărăților, își manifestă încă o dată puterea, putere ce de aci încolo merge spre scădere.

Dar, pentru ca să nu anticipez și pentru acei cititori cari n'au văzut ori n'au cetit această piesă a celebrului poet german, voi schița aci, întru cât spațiul va permite, cuprinsul acestei tragedii.

Don Carlos, fiul lui Filip al II-lea, marele rege al Spaniei, iubește pe mamă sa *vitrigă*, pe Elisabeta, care de alt-fel era se devie nevasta lui și care numai de silă ori mai bine: din combinații diplomatice, a trebuit să se mărite după bătrânul rege. Acesta, ca cei mai mulți bătrâni însurați cu fete tinere, își păzește soția într'un mod atât de riguros, în cât acesta trebuia să se mulțumescă cu dragostea lui și dupe cum să exprime și ea, nu-și află fericirea de cât în îndeplinirea datoriilor ei de femeie credincioasă, dar care fericire, s'înțelege, nu era completă, nu putea fi durabilă. Bănuia, credea tare chiar, Don Carlos acest lucru, și de aceea întorcându-se la curtea regală de la înaltele scoli unde studiase până la vîrsta de două-șeci și trei de ani, își dă totă silința de a se întâlni cu Elisabeta, a-i vorbi fără a fi genat de cine-va, a-i spune dragostea ce mare ce i-o păstrează. Era însă greu asta, de ore-ce regele dedese ordin, ca regina nici odată să nu fie lăsată a vorbi cu nimeni fără a nu fi asistată de o camerieră, care o păzia.

Intr'o zi însă, cu ajutorul prietenului său *Posa*, care tocmai atunci venise a'l cerceta pe Carlos, acesta isbutește a surprinde pe regina în grădina palatului de la Aranjuez, când apoi i și spune patima care 'l muncește, dorul ce 'l consumă Elisabeta îl ascultă, de mare nevoie, însă îl lasă fără speranțe da a'l iubi și ea, o opresc datoriile ei de soție a regelui. Don Carlos rămâne în cé mai mare desperare . . . Și cum se tînguește în camera sa, intră un pagiu din suita reginei și-i aduce o scrisóre și o cheie . . . In scrisóre este scris că: »di séră la orele un-spre-șecete te aștept, să vii ca să-ți spun nemărginita mé iubire ce în taină îți păstrez de multă vreme» . . . Cheile erau pentru a deschide un coridor ascuns ce conduce la acea cameră . . .

Bucuria, fericirea ce erupe din sufletul lui Carlos la citirea acestor rënduri, nu se pôte descrie. Ahea așteptă

ora de întâlnire. Plécă în fine. Intră în camera la care avé instrucțiune. Găsește acolo pe principesa *Eboli* . . . Frica îl cuprinde și nedumerirea . . . A rătăcit ore orî este trădat, iată cele două întrebări ce 'l pun pe gânduri. Dupe o lungă întrevorbire cu acésta, descopere în fine că dēnsa i-a scris acel rêvaș, că ea îl iubește de multă vreme, și că ea speră a scăpa prin acest amor al ei și de un măritiș ce i se impune cu de-a sila : de a lua în căsătorie pe un bărbat ce i-a destinat regele și pe care nu'l iubește . . . Grozavă înșelăciune și pentru unul și pentru altul : el credea că regina i-a scris, și se vede amăgit, ea credea că el o iubește, și se vede desamăgită, căci Carlos i dă a înțelege că iubește pe alta. Pe cine iubește ore, să întrebă ea și nu-i era greu a ghici, că el iubește pe regina . . . Jură răsbunare în contra reginei și pentru a-și răsbuna, caută aliați. Nu era greu de găsit. *Domingo* și *Ducele d'Alba* nu căutaū de cât dupe un aliat pentru a descoperi infidelitatea reginei, de care era bănuită de rege și curtezanî. Să hotărēsc a căuta din resputeri probe sdrobotōre, scrisori dacā sā va putē, căci regele era furios că tot i se vorbește de necredința soției sale și nu i se aduc probe . . . Principesa *Evolin* este însărcinată a fura din camera reginei o casetă, în care aceia își ținea scrisorile și alte lucruri. Intr'aste *Posa* câștigă favōrea regelui, acesta îl investește cu putere absolută. Surprinde pe principesa *Evolin* și Carlos tocmai atunci, când acesta o rōgă să-i mijlocēscă a vedea pe regina, se uite ranele ce i-a causat respingându-i amorul ei . . . *Posa* îl arestēză. Nedumerit stă Carlos în închisōre . . . Sosește *Posa* și-i spune pentru ce l'a arestat : dacā îl lăsa să se întâlnească cu regina, ar fi fost trădat, prins în camera reginei și omorit. Tot-d'o-datā îi aduce și scrisorile lui către regina, pe care le avea din acea casetă, luată de la principesa, căci el fu însărcinat de către rege să afle totul. Regelui nu i-a dat de cât cele nevinovate, din care causă firește acesta îi numi calomniatorî pe *Domingo* și *Ducele d'Alba* . . . Îi mai spune apoi că a scris el o scrisōre, care va ajunge în mâna regelui și în urma căria regele va crede că dēnsul este amantul

reginei Carlos este plin de mirare și frică, și tot-d'odată mișcat de aceste fapte ale lui Posa, care se espune la mórte sigură pentru el. Voește se plece la rege a-i spune totul. Posa îl oprește . . . îl conjură chiar d'a tăcea, voește să'l scape și să móră pentru dênsul, lucru ce s'a și întêmplat, căci în adevêr acea scrisóre a adus în eróre pe rege, care a trimis un om de a impușcat pe Posa, tocmai când vorbea cu Carlos . . . Acesta remâne zdrobit în fața acestúi crud fapt a tatálui sêú, pe care, când vine la el în închisóre să-l elibereze, cređendu-l nevinovat, îl batjocorește, îi spune pe față înaintea tutor curtesanilor tóte faptele lui mârșave, sêvêrșite dupe sfatul lingușitorilor cari 'l încunjóră. Afară să aude sgomot. Madridul cere liberarea lui Carlos, lucru ce să și întêmplă . . . Carlos ieșind din închisóre, face planul unei întêlniri cu regina, plan făcut și pus la cale încă de Posa . . . Sint tradați însă și surprinși tocmai la ora când se pregătéú a fugi din Madrid, pentru a trăi împreună . . . Ea cade la pământ, iar Carlos este dat pe mâna marelui inquisitor . . .

B.C.U. Cluj / Central University Library Cluj

Atâta este pe scurt subiectul tragediei. De sine să înțelege că multe alte episóde sint întreșesute . . . și prin cari autorul, cu o deosebită dibăcie și cunoșcințe de cauză, ne face tabloul fidel a curții lui Filip al II, mândru de puterea sa, de regatul sêú în care nici odată sórele nu apunea, care și în cea mai mare a sa încurcătură nu-și perdea calmul sêú, care đice bine ai venit unui admiral sub conducerea cărui cé mai mare flotă ce a vêđut océnele până atunci, a fost nimicită, care rege puternic însă a fost și el om cu slăbiciuni, care când era vorba de patimi omenesci își perdé și el sângele rece, să lăsa pradă intrigilor, contra căror nu putea lupta tocmai cum nu putea lupta contra însuși sufletului sêú . . .

Vorbind, în general să înțelege, căci a face aci o analiză amênunțită nu se póte, piesa este un cap de operă, luată ca descriere de simțeminte, ca artă poetică, slabă însă în unele părți ca acțiune dramatică și care slăbime se póte esplica din motivul că autorul a fost un poet liric, maestru

în a cânta, dar mult mai slab a înfățișa simțemintele și efectele produse de dâensele ... Multele schimbări de tablouri, cu totul de vre-o cinci-spre-zece ori, obosesc pe spectator și nu sînt cătuși de puțin în avantajul unității lucrării ca piesă de teatru, unde partea mecanică, buna întocmire a actelor și scenelor este un lucru de căpetenie.

Traducerea este bună. Paremi-se însă, că ori traducătorul ori directorul de scenă a lăsat unele părți din original, căci dupe cât 'mi aduc aminte, când am cetit, sint căți-va ani d'atunci, piesa mi s'a părut mai rotundă, caracterele reginei și principesei mai bine desvoltate, mai scôse în relief.

Interpretarea asemenea bună. D-l *Gr. Manolescu* (în rolul Don Carlos) și D-na *Aristița Manolescu* (princesa Evolin) au escelat.

Bucureci, 8 Noembre 1887.

ION RUSSU.

ADEVERATA

CAUSĂ A CĂDERII POPORULUI ROMÂN ȘI MIJLOCUL DE ÎNDREPTARE

Stimate Domnule Băltene,

La pagina 129, No. 3, anul al treilé al revistei D-v. »*Lumina pentru toți*,» ați publicat o dare de sémă asupra unei cărțicele care pòrtă titlul de aci de d'asupra, al cărui autor e părintele Drăgănescu, profesor și director la seminariul de Argeș. D-vóstre ocupându-vé de fondul acelei broșure, ați întâlnit un pasagiú unde se învinovétesc învățătorii din Argeș și Muscel de *propovăduitorii publici* ai ateismului, ai necredinții în D-đeú. Ast-fel D-v. citați pasagiul următor :

„Ei bine! cu niște asemeni teorii colportate astă-dí până și pe la „țéră, mai ales de când au început a se înlocui seminariștii prin „normaliști, cari pun în dubiú până și existența în D-đeú, dupe „cum s'a întâmplat mai anii trecuți, la conferințele învățătorilor „sătești, din Pitești și Câmpu-lung, se înțelege că poporul ignorant, „auđindu-le continuú, cântându-i-se pe la urechi, va slăbi religia, „va lăsa la o parte datinele religiose, și se va arunca mai lesne în „viții, etc.“ Acest period e conslusiunea altui period precedent, al cărui resumat este că țeranii, ca și clasele diriginte, nu mai voesc să primescă în casele lor deosebitele ceremonii, visite și practice ale cultului; că-și rid chiar de cele 7 mistere, că nu mai țin posturile, că nu mai fac rugăciune etc.

Citind aceste afirmațiuni încă și alte multe de acest fel, tóte acușațiuni grave aruncate asupra claselor înalte, asupra celor culți, și, cum să vădu, și asupra învătătorilor, ar trebui să credem, că adevĚrate fiind, sîntem într'un plin secul de scepticism, de corupțiune grozavă și de ateism? Mai ales că autorul broșurei este preot, profesor de religiune și director al unui institut de educațiune religiósă, decî de rigóre ținut a scrie numai adevĚrul. Firésca întrebare ce ne punem este dar : ce anume mărturiî are spre a-și susține rechisitorul ce ne face părintele Drăgănescu?

Ca educatorî publicî, obligați a păstra și preda elevilor religiunea nĚmuluî, religiunea dominantă în stat cu tóte practicile și cultul ei pentru înobilirea sufletuluî prin îmitațiunea marilor virtuți și ascultarea moralei creștine a sufletuluî elevilor, viitorî creștînî și cetățeni, pentru că sîntem acușați de spirit de nereligiositate și de ateism, *tăcĚnd* — am deveni responsabili înaintea legîi și a națiunii, înaintea jurămĚntuluî ce am depus; — *tăcĚnd*, acĚstă acușațiune s'ar generalisa, iar naivîi ar crede-o, pasionațiî și cei interesați ar exploata-o în paguba apostolatuluî nostru.

Când Păr. Drăgănescu spune că, în conferințe publice, în două județe anume, chiar în reședințele lor, și în fața revisoruluî scolar, reprezentantul statuluî, s'a tăgăduît de învătători ecsistența lui D-zeu, fapt pré grav în împrejurările în care s'a spus că s'a petrecut, avem dreptul a-l ruga, a-l invita și a-l constrînge chiar pe autor, să mai repete încă odată afirmația sa, însoțînd-o de numele celor ce i-au comunicat'o; căci în alt cas, lâcomia acĚsta de a trânti acușațiuni în spatele unei corporațiuni cu caracter public, și încă acușațiuni alarmante și compromițătore profesiunii nóstre, fără a le putĚ dovedi, ne dă dreptul de a le taxa de pure calomniî.

Dar faptul de care ne acusă, în sine e și neadmisibil și absurd; *neadmisibil*, căci, conferințele sînt discuțiuni publice și oficiale, dirijate de delegatul Guvernuluî, în cari învătătoriî vorbesc în puterea titluluî lor, și sînt responsabili de tot cea ce înaintĚză în vorbire; afară de acĚsta, o asemenea împrejurare ar fi provocat scandal, cel puțin între asistenți, și, până acum lucrul era departe. Pe urmă, e vorba de două județe și, spune autorul, că sînt căți-va ani de atunci!

Chiar dacă lucrul s'ar fi petrecut printre culise, cine póte afirma cu tărie de adevĚr aceste mărturisiri? lasă că religiunea în sine fiind ceva de forul interior, de conștiință, nu póte fi discutată și nici póte fi cunoscută de cine-va păreră individuală a fie-căruia; dar în definitiv, acĚstă denunțare trebuie susținută cu dovedî și nici de cum alt-fel.

Este *absurdă* acușațiunea; căci, dacă învătătoriî sătești ar face pe la sate asemeni propagande, ar fi să-și dea singurî *cu maiul în cap!*

Ce ar țice sătenii auzind din gura noastră acele mărturisiri nefăcute de alții până acum ?

Ce ar țice autoritățile locale în orî-ce comună, unde din cauza fantasiei poporului *șorecele ajunge elefant* și, primarul, în cele mai multe casuri, e pândarul învățătorului ! Ce ar fi țdis mai cu osebire dușmanii acestuia ?

Dar mai virtos preoții noștri, ei de sigur, sînt de cît toți mai în drept a face cas și a se revolta !

Nici un învățător, nu e nici atît de imprudent, nici atît de naiv, să-și sape singur grópa ; și care ar fi, în cele din urmă, interesul său, de a susține așa teze primejdiose și scandalóse ?

Este *condamnabilă* acușațiunea părintelui Drăgănescu ; căci, sub forma cu care e spusă, are aerul de protestare și, efectul său ar fi discreditarea autorității morale a învățătorilor din aceste două județe, lovitură care ar avé pentru noi funeste consecințe !

E trist când libertatea condeiului unui clericalist investit cu atâtea titluri, în loc de a se esercita la instruirea, la educațiunea creștinilor, caută numai să compromită între alții, pe învățătorul sătesc, *nefericitul acesta* care trebuie să spele, să cauterizeze rana putredă făcută tocmai de ómeni ca cei cari scriu broșuri religioase, iar pe sub mână mai întăiu, pe față mai pe urmă, abusând de autoritatea lor, a speculat simțul religios al sătenului, pietatea lui, buna lui credință, sugerându-i ideia de a-și da moșia bisericeii, pentru a o înstreina mai pe urmă streinilor din Fanar ; complici săi neglijenți ; abrutisați, de pasiuni tot-d'a-una aprópe, clericii culți în orî-ce țeră au fost uneltele despoților, traficantii religiunii, asasinii libertăților publice și dușmanii de mórte ai progresului și emancipării poporului de *prostitie*.

Pe când, clerului nostru mirén sătesc, așa simplu și neerudit cum este, îi luăm partea și 'l susținem ca unuia ce nu i s'a dat mult ca să i se cêră mult ; ca unuia care, prin viața sa de familie, prin traiul și relațiunile sale, se confundă cu poporul, în același timp, întrebăm pe preoții, pe profesorii și directorii de seminar, ca părintele Drăgănescu : Ce a-ți făcut părinte, pentru educațiunea religioasă a sătenului român ? Unde vè sînt discursurile populare, broșurile întăritóre în credință, revistele moralo-creștinești ? Unde vè este actitatea vóstră apostolică ?

Dar mai cu osebire, ce fel de morală, ce fel de practică a principiilor evanghelice faceți, părinte Drăgănescu, la admiterea elevilor în burse la seminar ? Cam ce fel de concurs puneți pe fii poporului să dea ? !

Vedeți că noi vè întrebăm de fapte ce sînt cunoscute pré bine de noi, de popor și chiar de stăpânire ! . . . Și când abuzul, nedreptatea opresc la pórtă seminarului p'un sárman copil din popor, spre a face loc altuia, care știe aceia ce trebuie bunului părinte, *dascăl*

făr d'argint, ce fel de preot dai societății, părinte director? Intrebatu-v'ați vr'o dată în conștiință, ce vor fi cugetând seminaristii, când le spuneți, cum se dice în broșură, că D-zeu fiind o ființă supremă, *atot vedătore, pré dréptă, pré imparțială*, va răsplăti fie-căruia dupe faptele sale chiar pe această lume? . . . Când seminaristii știu atâtea și atâtea, când ved că le vorbiți de justiția divină, când ved că stați încă grăsuliu, tare și mare în capul scólei! Noi închidem cu desgust acest parentez și nu vă dicem alt-ceva de cât: „Doctore, vindecă-te mai întâiu pe sine-ți!”

Și dacă voiți, noi procedând prin exemple vii și pipăite, cum ne îndemnă Pedagogia, v'am puté numai într'un singur period, într'o frasă chiar, a vă espune și demonstra *clar*, cine a silit pe țeran și pe omul cult, nu așa cum îi descrieți, dar cu rezervă pentru practicele cultului. Nu amestecăm aci aceea ce în biserică s'a introdus furtiv și jesuitic de păstorii năimiți sau de neștiința servitorilor bisericii în timp și dupe vécuri, ci numai de actualitate ne ocupăm. O! noi știm, sântia-vóstră de asemenea mai bine de cât noi știți, cine este marele vinovat, care a slăbit sîmțul religios în popor, noi vă răspundem: *Peirea ta din tine va eși Ierusalime!* și această tesă v'o póte demonstra mai bine ceî ce vă înconjură . . .

Cu tóte acestea, dacă vom fi siliți să restabilim adevărul mistificat prin acé broșură. în loc d'a mai lua ca sântia-vóstră efectele drept cause; în loc d'a mai acusa civilizațiunea adevărată și pe fiii voștrii sufletești de *perversi*, noi, în aprobarea tuturor, cu istoria medie și contimporană în mână, cu cronice, cu diarele, cu victimele alături, cu înșiși martori din tagma S-vóstre, vom arăta care anume este unica și adevărata causă a căderii, nu a sîmțului religios, care fiind natural, de sigur, nici nu crește, nici nu scade, din pricina unor broșuri ca cé pusă în discuțiune, ci adevărata cădere a moralității nóstre românești; cu tóte că prăpastia în popor nu e atât de mare, cât vă place s'o colorați!

Broșura sântiei-vóstre era bine să apară, nici dupe mórte, ci tocmai la atâția ani, când nimeni n'ar mai fi conservat memoria conduitei autorului. Nu vréu să dic nimic rău, ci cuget numai că, *Salustiu* a scris cé mai frumósă carte (vorbim de *Catilina* și *Iugurta*, unde a descris și moralitatea contimporanilor sêi) dar care 'e defectul? Că a scris'o *Salustiu* și nu un *M. P. Catone* sau un alt om corect, moral și just.

Broșura, la tótă întemplarea, are nevoe, d'o întregă scărmanare, de o detaliată analiză, și e bine să se facă ast-fel de critici criticilor ce plécă din partea ómenilor instruiți și sus puși acésta pentru un îndoit interes:

Acela d'a interesa lumea de scrierile lor spre a le compara cu rangul și cu faptele; și acela în fine de a să vedé care este adevărul, tot adevărul ce a spus pentru educațiunca obștei . . . Astă-și lumea

nouă are pretențiunea că e pozitivistă; ea are dreptul d'a nu mai primi să se înșele încă odată, nici de discursuri pompoase și frase ca ale lui Seneca, nici de tratate de morală pline de protestațiuni de înaltă și înfocată cuvioșie, pornite nu de la cei ce au dreptul a le spune și scrie justificând prin fapte învățăturile lor.

Până când însă, Păr. G. Drăgănescu ne va aduce isvóarele informațiilor sale sicure de invinuirea ce ne face, până atunci chiar, dăm cé mai formală desmînțire, și sîntem în stare și dispuși or când a face acelaș lucru prin presă și pretutindenii de afirmațiunea că s'a pus în dubiú, că s'a discutat, că s'a vorbit între învățători chiar, la conferințe, despre dubiul ecsistenții lui D-zeú!

Domnule Redactore, sînt anii, nu lunii, saú zile, de când un colportagiú miserabil se face în comptul învățătorilor mai bunii, — tot d'a-una îndirect și vag, înfățișîndu-ne — spre a ne compromite, înaintea lumii ca pe niște ateii, anarhiștii și turburători de ordine socială.

Și știți cine sînt acuatorii noștri? Ómenii, ale căror nume vom da la vreme de tágăduire, ómenii cari, de sînt *clerici*, tocmai dînșii sînt triste modele de rătăcire, de rebeliune și viață echivocă, în cât li s'a dus vestea departe, și lumea 'i cunoște; de sînt *civili*, ei ne acasă că, biet au interes, din nenorocirea țerii nóstre, spre a se urca în slujbe și în corpurile legiuitoare, ne-avënd alte calități, să fac spionii și delatori; ei sêvesc de calomnii difamante spre a sê face trebuincioșii stăpînirilor; spre a înegri pe cei ce le face rêsboiú pentru netrebnicia lor; spre a turbura apa și a pescui minții s'race cu duhul și temperamente pasionate; spre a-și face *trebșóarele* și *pricopséla!*

Ast-fel de colportorii de meserie, siguri de impunitate, trăsesc și se îngrașe prin slujba lor de reptile și parasite.

Dar până la o vreme tóte!

Astă-zi, când chiar prin gazetă se acasă învățătorii pe dintregul și li se face proces de intențiunii, nu putem mai mult îndura atacul, și trebe o dată să scótem de piept la ivélă pe calomniatorii cari neliniștesc și induc în eróre societate și cãrmuire!

O denunțare anonimă s'a trimis în același rêu scop, Prea S. Sale Episcopului de Argeș, acum câte-va sêptămâni, o veste s'a împrăștiat în județ că s'a đis în conferințe vorbe rele asupra religiunii! Și tóte acestea rêsândite de un nenorocit pe care 'l cunoștem — dar care ni se asigură că e *cleric!* Compătimitim pe cei induși în greșală de dînsul pentru a colporta inconscient născocirile lui mai departe.

Asigurăm însă pe a nóstră onóre că, nu tãrđie va fi ora când, dând pe față numele faimoșilor delatori și esplotatori de opiniune publică, dupe ce le vom dovedí fapta și intențiunea ce au, le vom *lipi pe frunte pecetea patimii* lor.

Însă noi credem că sîntem datorî ca chiar din aceste acușățiuni să facem un stimulent în misiunea noastră; și nu vom lipsi obligațiunii, pe de o parte a stabili prin propagandă publică, cine sînt coruptorii periculoși ai poporului, dovedind prin fapte și exemple mărturisirea noastră: metodă și procedare care ne va ajuta mult în ridicarea caracterului și în formarea unei sănătoșe opiniuni publice; iar pe alta, spre a pune capăt unui rău care face mai multe rele în calea sa de cît însăși năpasta de care ne acuşă, e neînălăturată trebuință a preveni pe toți de *scopul* ce urmăresc dușmanii noștri.

Somăm pentru ultima oră pe toți zeloșii apărători ai bisericeii, dar cari întrînsa, dupe declarațiunile lor intime, nu se duc cu anii; iar dacă e cleric se duce pentru scandal și speculă; pe toți susținătorii de posturi și rugăciuni pentru popor, dar cari și în Vinerea mare i-am prins cu *curcanul pe varză* sau mai bine: cu curcanul ascuns sub varză; și de sint civili, nu știu nici simbolul credinței; nici cruce a-și face; de sint clerici, nu fac în biserică, de cît borboroseli de *derviși urlători*, și cari sint cei mai sarcastici ai acestor forme, cînd discută între patru și chiar între mai mulți ochi!

Indemnăm pe sprijinitorii practicelor cultului exterior, cari, din mândrie deșertă, nu voesc să facă mătăniî cu poporul; cari, pentru deșertăciune și paradă fanfaronă, se îmbracă în aur, satin și lux sclipitor spre a slui celui mai sărac, mai filantrop și mai desinteresant mîntuitor, lui *Christos*, ce nu avu de cît o cămașe, pe cari fariseii de *atunci* au aruncat sorți; îi somăm și indemnăm pe toți cei dintăi, ca și pe cei din urmă, să dovedescă adevărul acușățiunilor ce ne fac sau, apoi la rigore, vom începe noi răfuirea *marelui răboj* dintre dînșii și popor.

Noi combatem, răspundem și lucrăm în câmpul nostru de activitate cu *visiera ridicată*; în cît până acum încă, nu avem ce reproșa conștiinței noastre; dar amîntim calomniatorilor noștri proverbul popular: »*Trebuie o dată să și spargă dracul opincele.*«

Cît pentru simțul religios al poporului, pentru moravurile lui, cît pentru slava poporului pe care Părintele Drăgănescu o găsește în popor atrofiată (!), noi învățătorii a două județe de munte venim al asigura, că lucrul nu'i tocmai pe *pește*! Că sërmanul popor a trecut prin alte crise mai grele, prin pericole supreme și istoria e martoră de acêsta, dar astă-đi, cînd țeranul nostru nu mai e o vită de mult, cînd scóla, presa, cărțile, întrunirile, familiarisarea cu știința, cînd bărbați patrioți, prin *fapte și exemple*, îl încunjură, îl luminează, îl susțin, îl ajută și 'l conduc; cînd încet cu încetul dreptatea i se dă, nu mai are el trebuință de cădelnițările celor ce doresc încă *mdna de oțel*, dreptul dîvin și sclavia omului prin om, (broșura pag. 14 etc.)

Drept aceea, fiind-că cestiunilor desbătute prin broșură trebuiește un răspuns, noi încheiem cu cuvintele mîntuitorului *Christos*: „In

vremea de apoi mulți prooroci se vor ridica în numele meu; dar nu tot cel ce ține : *Dómnne, Dómnne*, e ucenicul meu, ci numai acela va fi următor mie, și mai mare între voi, care mai întâiu *va face, va lucra* și va fi vouă pildă prin *faptele* sale și apoi va învăța¹. Atât de o cam-dată.

UN INVĂȚĂTOR RURAL
Seminarist din Argeș (delegat).

COLINDUL CEL MARE ¹⁾

(COLINDUL DE CASĂ)

Icea, Dómnne, în céste curți
Céste curți, céste domni
Céste d'able visterii,
Mă-a născut și mă-a crescut
Nouă meri dintr'o tulpină,
Ca nouă frați dintr'o mumă.
La vírfuri, la nouă meri,
Mă-arde nouă luminări
Sus 'mă-arde, jos imi pică,
Pică și una, pică și două,
Picătura cé de-a nouă
Mi s'a rupt și mi s'a fapt ²⁾
Rîu de mir și altu de vin
Și altu-î apă limpejoră,
Dar întrînsa, cine să scaldă ?
Scaldă-se bun Dumneđeū.
Să scaldă și îmbăia
Cu bun mir se miruia
In veșmînt alb se primenea.
Mai în jos de Dumnealū,
Scaldă-se bătrânul Crăciun,
Să scaldă și să îmbăia
Cu bun mir se miruia
In veșmînt alb să primenia
De bun raiū că se gătea.
Mai din jos de Dumnealū,

Scaldă-se sf. Ion ;
Se scaldă și să îmbăia
In veșmînt alb se primenea
Cu bun mir se miruia
De bun raiū că se gătia ;
Mai din jos de Dumnealū,
Scaldă-se toți sfinții d'arînd
Se scaldă și se îmbăia
In veșmînt alb să primenia
Cu bun mir să miruia
De bun raiū că se gătia.
Mai din jos de Dumnealū
Scaldă-se și cest dom bun,
Cest domn bun, jupân I
Să scaldă și se îmbăia
Cu bun mir să miruia ;
Atunci Dumneđeū grăia :
» Cui domn bun te potrivești ?
» Orî mie, orî lui Ion,
» Orî lui bătrânul Crăciun,
» Orî tutulor sfinților ?
— » Nu, mă, Dómnne, potrivesc,
» Nicî ție, nicî lui Ion,
» Nicî lui bătrânul Crăciun,
» Nicî tutulor sfinților,
» Potrivesc potrivei mele.

¹⁾ Se ține colindul cel mare, fiind-că este cel mai mare din tóte colindele. Se mai ține și colindul de casă, sau colindul casei, fiind-că pe unele locuri este obiceiul colindătorilor că în ori-ce casă ar intra mai întâiu colindă acest colind îndată ce intră, apoi colindă pe toți ai casei, adică feciori și fete, copii etc.

²⁾ Fapt — făcut.

— „Fostam tînăr și am avut
 „Mî-a dat mîna și am făcut,
 — „Făcut-am casa lângă drum,
 „Intins-am masa peste drum,
 „Puțuri reci în câmpuri seci,
 „Aridic cruci pe la respânti,
 „Podurile pe la tîni grele.
 — Cu casa de lângă drum
 Adapostî-am friguroși,
 Care cum să adăpostea
 Tot mie că-mî mulțumia
 Tot mie și sfinților,
 Și mai mult părinților.
 Cu masa de peste drum,
 Ospătat-am mulți flămânți,
 Care cum 'î ospătam
 Tot mie că 'mî mulțumea
 Tot mie și sfinților
 Și mai mult părinților.
 Cu puțuri din câmpuri seci
 Adăpatam secetoși,
 Care cum că 'î adăpam
 Tot mie că'mî mulțumia
 Tot mie și sfinților
 Și mai mult părinților.
 Cu crucea de la respântii

Indreptat-am rătăciții,
 Care cum că se îndrepta
 Tot mie cămî mulțumia
 Tot mie și sfinților.
 Și mai mult părinților.
 Podurile la tîni grele
 Trece trece și'mî petrece,
 Care cum că'sî trecea
 Tot mie ca'mî mulțumea
 Tot mie și sfinților
 Și mai mult părinților.
 — Atunci Dumnezeu grația :
 „Ferice om bun de tine
 Faptaî bine p'astă lume.
 Găsești bine p'aea lume ;
 Găsești Raiul descuiat
 Intri 'n Raiu nejudecat
 Ridici pahar neuratat
 Ei toiag de judecat
 Să judeci o lume tótă,
 Să'ti dai drepti la dreptate
 Și strâmbi la ale lor fapte
 Icea cest domn bun
 Fie sănătos
 In gasda lui Christos.

Culese din gura poporului de
 DOBRE ȘTEFĂNESCU, (Grindu, Ialomița).

SCHIȚE DIN ISTORIA PEDAGOGIEI

(Urmare)

Intre dascălii mai însemnați ai primei ere creștinăscă mai putem cita pe următorii :

IÓN GURĂ DE AUR (350 d. Chr.), care pe lângă meritele de a fi contribuit la lățirea învățăturilor creștine, apoi s'a mai distins și prin aceea, că în tot-d'a-una prin sfaturile și instrucțiunile sale ce le dădea ascultătorilor săi, a urmat un scop ce pare a fi definit de un bărbat știutor în ale pedagogiei. Așa de exemplu, să cităm următoarele, pentru a dovedi cele spuse de noi. El a dis : *In cestiune de educație rolul principal este al mamelor și plecând din acest principiu*

explică într'un mod admirabil cum micul copil primele impresiuni, primele sentimente le primește în cercul în care mama este factorul principal și spune cât de mult atârnă de la buna pricepere a mamei, în cestie de creștere, dezvoltarea sufletului copilului. Și pornit din acest punct, nu pôte a trece mai departe fără a observa, că *intâia ce trebuie să primescă copilul, este educația inimii, cultivarea sentimentelor d'ér, și în a doua linie urmédă instruirea minții*. Omul înainte lui numai întru atâta era valoros întru cât era și de bine crescut, d'aceia cu tôte ocasiunile și la tôte învățăturile ce pornéu de la d'ensul, accentua necesitatea de a da omului o bună educațiune, de ai cultiva inima într'un mod cât se pôte de perfect.

VASILE CEL MARE (378) pôte fi amintit ca tipul a celei mai sănătöse rațiuni ce putea să se ivescă pe acea vreme între creștini. De și zeloși din cale afară întru propagarea ideilor lor, de și cei mai mulți mergéu până la extrem întru susținerea și lățirea creștinismului, or mai bine dis a dogmelor religiöse, totuși se găesc între acești părinți unii scoși cumva din acel cerc, care nu părea a fi plin de cât de dogme religiöse. Un ast-fel de bărbat a fost *Vasile*, care de și preot al cultului lui Christ, totuși dicea că *prima, cu ce trebuie inzestrat omul care trece prin scôla, este a i se da cele mai de căpetenie învățături lumesci*, înțelegea prin aste învățăturile practice cari inlesnesc vieța de tôte zilele, și numai dupe ce posede aste, să i se dea cele religiöse.

Reiese din aceste spuse ale lui, că în principiile sale urma mai mult partea practică a vieții și dupe aceea cele religiöse.

AUGUSTIN (350 d. Ch.) a fost unul dintre cei mai inverșunați combătători ai păgânilor, în deosebî a sciințelor propagate prin scolile păgâne, pe care le numea necurate și totul ce eșia din ele demn de dispreț.

S'a distins însă pe terenul pedagogiei practice scriind o metodologie referitoare la predarea catechismului. Acastă carte este importantă nu numai din punct de vedere pur religios, că a inlesnit printr'insa predarea învățăturilor religiöse și le-a dat acestora o basă mai raționabilă, dar chiar și din punctul de vedere al învățământului în general: găsim într'ensa părți ce se refer la învățământul intuitiv, așa unde spune cum învățătorul să-și dea silința a face intuiția tuturor lucrurilor, a le arêta și studia cu copii aceste lucruri în întregul lor, apoi cu părțile din cari sint compuse, a arêta raportul părților între d'ensele și a tuturor față de întreg; la lucrurile mai importante să stea mai

mult . . . Găsim părți unde arată cum trebuie să caute învățătorul situațiunile în cari aducându-î pe copii, aceia să pótă primi diferite impresii cari tóte, dupe un scop bine determinat de către educator, să aibă un efect educativ.

IEROMOS este un fel de Fenelon al acestor timpuri. Principala lui preocupăție a fost înlesnirea copiilor de a învăța carte, simplificarea metódelor și aședarea lor pe o basă cât se póte de rațională și în privința asta a și lucrat mult. El a fost care pentru a face ca copii să-și întipărescă mai lesne literile, a făcut litere de lemn și de os, lucru ce în secolul al 17 a fost imitat de către un pedagog german, cu deosebire că acesta făcea literile din turtă.

Dér mai important pentru noi este, că acest bărbat a fost primul care dintre sfinții părinți a acestor timpuri, a cerut ca să se dea și fetelor educație și învățătură. A accentuat mai ales, ca fetele se învețe lucrul de mână.

BOËTIUS (470) a voit să facă un sistem de învățătură care să fie basat pe combinarea religiei creștine cu filosofia antică. Spre acest scop a scris o carte intitulată *Mângăierea filosofiei*, care în evul mediu a fost citită de către toți sciutorii de carte.

Tot el a fost care a tradus în latinește pe Aristotele și Platone și a făcut un comentariu scrierilor acestora.

Pentru a arăta efectul clasicilor asupra lui, scótem următoarele în relief din teoriile lui. El dicea :

Fie-care om cuprinde în diferite moduri impresiunile din afară, și acesta din cauza diferenței ce există între organele unui om față de cele ale altuia, ori cu alte cuvinte : din cauza individualității noastre. Cu ajutorul organelor noastre observăm forma în materie iar fantasia ne ajută a ne închipui forma lucrurilor fără a avea dinainte-ne materia. Ființa omului numai așa devine marcantă și câștigă în cuprins, dacă să întórce cu iubire spre creatorul său, și cu cât este mai aprópe de densus, cu atât va deveni mai fericit. Liber și independent de sórtă atunci va fi omul, când va eși din opera lucrurilor lumești și și va îndrepta observarea spre creator.

Este, cred, destul a spune atâta, pentru ca fie-care dintre noi, să-și aducă aminte de misticismul și de întréga metafisică a diferitelor scoli ce am semnalat în articolele noastre precedente, și să ne convingem că de și mult aú luptat cei dintâi bărbați ai creștinismului pentru a dărîma pe teoricienii de tóte nuanțele din trecut și a crea ceva nou a lor și de sine stătător.

Nu le-a succes cu deseversire acest lucru și acesta din cauza că pe când nizuiaú pentru a pune base unei filosofii

și sistem de educațiune și învățământ cu totul nou, ei însăși să hrănească cu învățăturile păgânilor Aristotele, Platone și alții.

Așa de exemplu pe la începutul secolului al cincilea C. NEMESIUS, episcop al resăritului în cartea sa intitulată »*Despre natura omului*« susține și dezvoltă ideile și principiile lui Aristotele. Patriarhul FOTIUS a făcut un extras din toate sistemele filosofice ale anticilor, le-a notat și explicat aceste teorii; JOHANNES FILOPONUS basându-se pe învățăturile școlii de la Alexandria, unde cele profesate de Aristotele erau principalele ce învățau, atacă chiar într'un mod vehement unele teorii ale bisericii creștine, așa d. e. teoria trinității d-đeești, și contrariu celor susținute de creștini, combate teoria că lumea va esista pururea, căci perfecționarea, care este însușire numai a lui D-đeu, nu a fost transmisă lumii, care este supusă schimbării, că, prin urmare, scopul vieții și așa și acela al învățaturii și creșterii care să face tot în virtutea unei legi pământești — este de a' l ferici pe om aci, pe această lume și nu pentru a' l prepara prin rugăciuni pentru o altă viață, dupe cum ăic susținatorii dogmelor religioase, viață despre care nu avem nici o dovadă că ar esista.

Abea în secolul al șeselea, pe la sfârșit, încep a se purifica cele susținute de creștini de către învățăturile învățaților păgâni.

Și asta prin împrejurarea, că în urma invasiunilor și mai ales a spiritului vécului, dogmele retoricilor și împreună cu scolile lor să derimă rënd pe rënd așa în cât clerului nu i-a fost spre mare greutate d'a pune mâna pe toate instituțiunile de cultură.

Și nu știu care din două împrejurări: cea dintâi ori c'estă din urmă a pus mai multe piedici progresului științelor în general și pedagogiei în deosebi? Căci de și trebuie să recunoscem, că multe erau scăderile și lacunele între credințele anticilor, tot așa trebuie să mărturisim și aceea, că de aci încolo, putem ăice până la reformația cé mare va să ăică aprópe șapte vécuri științele stau ca încătușite în mâna preoților, sub jugul teologiei. Căci apostoliu acesteia ținând mai presus de toate la biserică, la isbânda teologiei asupra tuturor esistente, de sine se înțelege că nici în educație și științe nu puteu privi de cât niște mijloce care să se folosescă la ridicarea și isbânda bisericii, teologiei. Așa dar, de aci încolo educația din scop ce era, devine un mijloc, își pierde așa ăicând individualitatea, pentru a se preface în servitoare a altarului... Și pentru a ne face ideie clară despre educația și sciința pedagogiei pe această vreme,

n'avem de cât să ne gândim care era pe atunci situația bisericeii. N'avem de cât să ne reinprospetăm din istorie acele capitole unde ne spune că însă-și biserica era supusă caprițurilor unor destrăbălați împerați, a unor curtezanii ori curtezane imorali ori a călugărilor inbecili; n'avem de cât să ne gândim la luptele oribile ce să făcēju din cauza ori pe socotela religii, la discuțiile vii între sfinții părinți cari ajungēju până la asasinate pentru a dovedi că sfintul duh emană de la fiul ori că fiul e de o ființă cu tatăl și așa mai departe; n'avem de cât să ne gândim la revoluțiile continue în curțile suveranilor, la spargerile de biserici și nimicirea icónelor, atâtea lucruri de artă, pentru resolvirea acestei cestii bisericești; în fine n'avem de cât să ne gândim că în toate aceste lupte morala a slăbit, că în loc de bună creștere a omului se prețuia órba îndrăsnélă și cruđime, că în aceste secole pline de lupte, cele mai nobile sentimente aũ fost omorite, că ceea ce numim creștere de familie să zadarnicea îndată ce omul eșia în societate, unde totul era vițiat, n'avem cum spun, la toate aste pentru a ne întreba cu duioșie în inimă: óre când a fost mai bine, în págana dar clasica anticitate, ori acum în secolele dupe Christos, numită ~~era a creștinismului~~ Library Cluj

Crudă invinuire ar putea se cadă asupra acestei ere, dar gândindu-ne la cele, ce în urmă de atâtea ori ne-a dovedit istoria că: reformele mari se fac prin jertfe tot atât de mari și că numai dupe asemenea furtune să limpedește viitorul, vom ierta cele puse pe socotela acestor secole.

Mult, fórte mult bine s'a perdut în luptele și invălmășela ce amintirám, una însă totuși a rămas: experiența trecutului, de care când le-a venit în minte celor din viitor să invețe, de multe rele s'a putut scuti. Durere numai că adesea trecutul cu experiența lui părea ori a fi ars, precum s'aũ ars atâtea opuri vestite ascunse prin bibliotecile din castelele domnilor din apusul Europei, ori părea a fi păstrat pentru un viitor mai depărtat, dupe cum aũ fost păstrate atâtea cărți de valóre prin mánăstirile și clăustrele resăritului: căci datorii sintem a aminti în acest loc, că în decursul luptelor din apus, și sub invasiunile ce a suferit acéstă parte a Europei, totul a fost distrus; cărți și tot felul de lucruri de artă și este meritul celor din resărit dacă astă-đi avem doveđi despre cultura de pe atunci, despre relațiile de tot felul din vięta lor, căci aceștia ne-aũ păstrat acele multe mărturii a unui trecut funest, dar plin de bogate invęțăminte.

(Va urma).

IÓN RUSSU.

UN SISTEM ROMÂNESC DE INVĂȚĂMÎNT

PRELUCRAT DE STEF. G. CARPEN

(Urmare)¹⁾

Urmarea programei claselor primare

Acum trecem la partea a 2 a programei, adică la meserii. Causele ce m'au decis să cer ca fie-care scôlă primară să aibe și meserii sint foarte numeroase. Voiu spune însă numai câte-va :

1) Prin meserie omul capătă independența sa personală, și un mijloc onest de traiu.

2) Meseria fiind o muncă fizică, va face să fie mai plăcută viața în scôlă, căci va alterna cu studiul științelor abstracte pentru cari să cere munca intelectuală.

3) Statul ca părinte comun, ar puté mai ușor să ia socotélă tutulor Românilor, de modul cum își întrebuințéază timpul, dacă se va vedé care-va întrebuințându-și timpul în paguba societății, sau a seminilor săi.

Când o parte a societății își întrebuințéază timpul rău, strică echilibrul social, care nu trebuie stricat. Cred necesar a spune câte-va cuvinte asupra meseriilor. Acéstă ocupațiune care forméază isvóre foarte mari de avuție pentru popórele din occidentul Europei, consistă nu numai din meseriile comune, dupe cum le înțeleg unii din noi, ci să se introducă în scóle tot felul de meserii cunoscute în Europa. Maeștrii necesari putem aduce și streini, până ce vor invéța Români.

Atunci am avé o adevérată industrie națională, de care să ne putem mândri ; iar acum, când vedem înființându-se fabrici, cari au proprietari streini și numai servitori Români, să nu ne bucurăm ci din contră să ne doră sufletul, gândindu-ne că vom vedé incetul cu incetul incuibându-se miseria și proletariatul și la poporul nostru, ca la popórele occidentale ale Europei.

Fabricile să se înființeze cu capitalurile realizate prin societăți cooperative, de cari cu plăcere vedem înființându-se și pe la noi, si prin ajutorul cărora lucrătorul, pe lângă plata lui, are și parte din câștig.

¹⁾ Veđi No. 5 și 6 precedente.

Pentru fixarea meseriilor în fie-care scólă, să va face un tablou de tot felul de meserii, și acele din ele, cari se vor găsi mai necesare, să fie întrodu-se în mai multe scóle; pe când cele nu tocmai așa de trebuincioase să fie introduse în mai puține scóle.

Iniințându-se, cum am spus mai sus, prin capitaluri de societăți cooperative, tot felul de ateliere, absolventul cursului primar își va găsi de lucru în ele, sau dispunând de un capital părintesc va continua ocupațiunea părintelui, sau specialitatea sa o va practica în magazinul său.

Fiind o mulțime de meserii delicate, ca pictura, sculptura, orologeria și altele multe, cred că nimeni nu se va mai găsi care să citescă fără rabdare aceste idei și să țină de odată: nu sînt bune ideile, eu nu'mi învăt copii meserii. Și ținând ast-fel să gîndesc numai la cismari și croitori. Totuși sînt multe meserii cari pot servi numai ca distracțiune, dacă nu ca necesitate. Apoi averea cât de mare ar rămăne de la părinții copiilor, tot să termină odată, dacă nu o pune în producțiune. Câte exemple să vĕd ađi de felul acesta! Ar fi bine să se convingă toți, că principiul meu este sănătos. Mai bine să cunoscă omul o meserie și să nu aibă trebuință d'a să folosi de é, de cât să aibă trebuință și să nu știe nimic a întreprinde, dupe ce și-a cheltuit moștenirea.

2) *Esercitiul militar*. Acestă cunoștință formeză parté completă a programei învățămîntului primar. Prin studiul tuturor acestor cunoștințe fie-care om va fi format, în tocmai dupe cum cere scopul Învățămîntului.

PARTEA II

Învățămîntul secundar

Dupe sistemul meu cursul secundar nu are da cât această numire, el are de scop să de țerii cetățeni mai perfecți de cât cum dă cursul primar, și să serve de punte între cursul primar și cel universitar. Programa cursului secundar va cuprinde tóte studiile cari nu s'aú învățat în cursul primar și cari 'i sînt necesarii în universitate.

Dintre Limbile cari sînt acum în licee să rămăne numai două limbi moderne; cât pentru limbile Latină și Grécă, de óre ce tóte operile autorilor anticí s'aú tradus în limbile moderne, cred de prisos a mai figura în programa cursului secundar. Limbile mórte, pentru ca să nu se desființeze cu totul, vor rămănea ca facultative, pentru ale urma cei ce aú aplicațiune la filologie și litere. Ele ne-avënd altă insem-

nătate în viață, ar fi bine ca să nu să mai răpescă timpul tuturor elevilor, numai pentru folosul a câți-va, cari să devotază pentru studii literelor în totă întinderea lor.

Durata cursului secundar este suficientă de 4 ani. În cursul acestor 4 ani tinerii ajutați de profesori eminenti, vor pute învăța perfect, două din limbile importante, vorbite în Europa, pentru ca în Universitate să se pótă folosi de operele autorilor, de prin alte țări, necesarii de consultat în perfecționarea specialității ce dorește să studieze. Ađi, limbile importante sînt: Franceză, Germană, și întru cât-va și cé Engleză. Fie care din patriele acestor limbi își depune multă silință pentru descoperiri științifice, pentru acesta cred util a le studia cine dorește să se specializeze în orî ce. Dacă voim să nu îngreuiăm pré mult programa, introducem numai câte două în diferitele orașe unde să află scoli secundare. Și chiar în acelaș oraș unde sînt mai multe scoli secundare, variăm. Într'o scólă, de exemplu, avem Germană și Franceză, în alta Germana și Englesa, în alta Franceza și Englesa.

Absolvind cursul primar la etatea de 16 ani, adolescentul va avé gustul de studiu dezvoltat, și avénd gustul până le 20 de ani, când termină cursul secundar va pute învăța fórte bine cele două limbi ce va avé în scóla unde s'a înscris.

Prin ajutorul celor două limbi învățate, va pute ușor pătrunde în altarul științii, saú dacă nu va voi să se specializeze științei și să va face comerciant, va avé un folos tot așa de mare, căci va pute ușor corespunde în aceste limbi cu diferitele case de comerčiu din streinătate.

Programa scólelor secundare, în cea ce privește științele saú obiectele de studiu, va cuprinde tóte obiectele cari n'aú figurat în cursul primar, dacă să vor învăța tóte cele din clasele primare, scolarul nu le învață cu plăcere, căci Românul este nerăbdător și doritor d'a ști lucruri noui, cum și din două din cele trei limbi cari am spus mai sus.

Pe lângă acestea, fie care scólă secundară în programa sa va cuprinde științele ce trebuie să cunóscă un ofițer (sublocotenent), care ese dintr'o scólă divisionară de ađi.

Cu modul acesta absolventul cursului secundar, pe lângă că va fi un cetățen mai perfect, în cea ce privește cele l'alte științe, dar va eși și cu gradul de ofițer comun, și nu va mai fi silit să începă de la gradul de soldat armata, precum să întimplă ađi nu numai cu absolvenții liceului, dar chiar și cu absolvenții Universității, din cari numai cei cari absolvă medicina aú onórea d'a intra în rëndurile

oficerilor, pe când toți cei l'alți, de și au studiat pôte mai mult ca cei de la medicină, dar ei trebuie să începă de la soldat de rând rolul de *Apărător* al patriei. Cu modul acesta vom avé ofițeri comuni fără altă cheltuială de cât cé făcută pentru scólele secundare. Pentru acei dintre tinerii cari vor voi a-și alege cariera militară, se va înființa o academie militară, unde fie-care să se specializeze în armele speciale, de artilerie și geniū. Acestia vor fi singurii oficeri permanenți, iar cei-l'alți vor puté avé ocupațiuni diferite, fiind obligați a veni numai la manevre o lună sau doué pe fie-care an. Toți absolvenții cursului secundar, fiind ofițeri, de sigur că nu vom avé a ne plânge de lipsa cadrelor. Și ce e mai mult, nu vom mai avé necesitate a cheltui așa de enorm da astăzi pentru ministerul de Resbel, care absorbé cé mai mara din veniturile țerii. (Va urma).

CONFERINȚELE ÎNVĂȚĂTORILOR DIN MUSCEL

METÓDA PREDĂRII DESEMNULUI, CALIGRAFIÍ ȘI GEOMETRIÍ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

D-l Petre Stănescu din Petroșani, în ziua de 6 August, arată origina și istoricul desenului și al scrierii ieroglifice, descrie însemnătatea și folósele acestui studiū, serviciile mari ce comparat cu or-ce alt studiū important din cursul primar, aduce scolarilor, dacá să predă metodic; face o privire asupra diferitelor procedee întrebuințate și se oprește asupra celui mai recomandabil. *Calea naturală*. Aci compară desenul cu scrierea cea-l-altă, cu scrierea ordinară, spuind că și el nu e de cât *scrierea formelor*, scriere concretă, care prin imagini ne înfățișeză fisionomia obiectelor puse sub ochii noștri, cum și creațiunile cugetării; că desenul compunându-se din linii, ca și scrierea cu litere, dar linii mai variate în direcțiunile, relațiunile și combinațiunile la care dau naștere, trebuie să știm citi acele linii cu deamănuntul, apoi a le și scrie, adică a le împreuna așa ca să se reproducă întocmai, forma citită de noi mai nainte, și precum scrierea nu constă în copia unui model executată machinal, ci se prepară elevul a scrie *fără model*, o frasă sau idee, așa și aci să se deprindă copilul ca, la

eșirea din scólă, să fie capabil a desemna un lucru pus sub ochii lui.

Arată că copilul trebuie pus în fața obiectului de desemnare or cât de simplu ar fi acel obiect, a'l ajuta prin întrebări, să'l analizeze cu minuțiositate și apoi a-î desemna câte o parte până la completare. Demonstréză că a da d'a dreptul copilului să lucreze dupe model e a'l timp. Tocmai dupe ce desemnézá dupe natură mult și se deprinde bine să pune a se lucra și dupe model. Mai arată că copilul făcând în clasa I liniile premergătore literilor, cu ochii, la direcția ce ia un baston pus în diferite poziții în fața lui, acésta nu e de cât desemn dupe natură, care să continuă în clasa II în paralel cu învățământul intuitiv și cu abecedarul. Va desemna lucruri usuale: scaun, masă, cruce, cue, etc., lucruri din scólă și din casă. Arată apoi și figurile acestora desemnate. Desemnele D-nului Gorjan servesc la acésta până în clasa VI, în lipsă de altele care să aibă scheletele făcute, cum sint desemnele francese.

Mai spune că lecțiile trebuie să aibă atracțiune, apoi să se observe condițiile în cari să pot desemna. Termină cu arătarea folóselor desemnului și din alte puncte de vedere, ca național cu privire la industrie etc. La Geometrie, dupe ce arată origina și scopul, despre procedee dice că ar fi bun cel ce începe cu cilindrul, sfera, și cele-l-alte corpuri geometrice, dar la scólele sátești lipsind acestea, D-sa odată cu definiția diferitelor figurí geometrice, de la linie, face în mod liber și măsurátórea lor, apoi construcția și în fine arpentagiul, adăogând că și aci urmăzá calea naturală, puind pe copil să facă din bețe și carton corpurile geometrice, dupe ce le-a observat în natură și apoi le desemnézá, întrebuintând geometria (cartea) numai la repetirea celor pricepute de copil din esplicațiunile orale. *Caligrafia* o tratéză asemenea cu privire la origină, folóse și calitățile cerute la scrierea caligrafică. La procedee ia ca cel mai bun pentru ajungerea scopului, sistemul de a trage cu roșu, linií, pe o față a plăcii, orizontale și perpendiculare. Orizontalele vor fi trase cum să vęd mai în tóte

caligrafiile, iar perpendicularele vor forma patrați cu orientările medii. Cu ajutorul acestor pătrate să p \acute{o} te ajunge la o scriere caligrafic \acute{a} care s \acute{a} intrunesc \acute{a} condițiunile de aplecare, rotundimea ovalului, l \acute{a} rgime etc. Arat \acute{a} c \acute{a} fața neliniat \acute{a} va servi mai t \acute{a} rdui \acute{u} pentru scrierea liber \acute{a} .

Pentru încep \acute{e} tori la h \acute{a} rtie opin \acute{e} z \acute{a} c \acute{a} ar fi mai bune caetele D-nei *Maria Parteniu*, c \acute{a} ci a \acute{u} scheletul literilor pe care umpl \acute{e} ndu-l, se deprind copii lesne la scris, dar preț \acute{u} l exagerat al acestora faț \acute{a} cu s \acute{a} r \acute{a} cia copiilor, impiedic \acute{a} ndu-i a le cump \acute{e} ra, se vor alege or ce modele bune cari vor suplini pe acestea. Termin \acute{a} esplic \acute{a} nd regulile ce trebuiesc observate la poziția copilului c \acute{a} nd scrie.

Dupe ac \acute{e} sta, D-l Ion St \acute{a} ncioiu vorbește asemenea in chip științific de modul cum desemn \acute{u} l trebuie aplicat in sc \acute{o} la rural \acute{a} . Trebuie s \acute{a} se proced \acute{e} in studiul s \acute{e} u de la nehot \acute{a} rit la hot \acute{a} rit, de la empiric la rațional, etc. Dupe ce arat \acute{a} calea greșit \acute{a} d'a incepe cu desemn \acute{u} l liniar și prob \acute{e} z \acute{a} c \acute{a} copierea de deseme in loc s \acute{a} desvolte spiritul copiilor il t \acute{i} mpește; dice c \acute{a} desemn \acute{u} l spre a produce rezultate priințiose s \acute{a} se fac \acute{a} in urm \acute{a} torul chip, țin \acute{e} nd socot \acute{e} l \acute{a} și de pozițiunea copilului s \acute{a} t \acute{e} n.

In clasa int \acute{a} ia s \acute{a} lase pe copil a face pe plac \acute{a} chipul figurilor din carte sa \acute{u} al tablourilor ce s \acute{i} nt in sc \acute{o} l \acute{a} , dupe alegerea lui.

In clasa II s \acute{a} se esercite pe h \acute{a} rtie d \acute{a} ndu-le voe a le colora. In clasa III vor imita desemn \acute{u} l ce le va pl \acute{a} cea și fac \acute{e} nd și h \acute{a} rțile geografice respective, nu științific, ci dupe cum vor putea, le vor colora, acesta fiind singurul mediu d'a-i incuragia și stimula in a desegna și alte chipuri mai grele și nepl \acute{a} cute la inceput. Se pune copilul a face și chipurile celor mai simple lucruri, dupe natur \acute{a} , f \acute{a} r \acute{a} a abuza de slabele lui forțe și conduc \acute{e} ndu-ne dupe pl \acute{a} cerea ce va manifesta pentru cutare sa \acute{u} cutare lucru.

In clasa IV, dupe ce copilul a ințeles puț \acute{i} n proporți \acute{a} ce trebuie observat \acute{a} la un desemn, m \acute{a} na și-a c \acute{a} știgat ore-care abilitate in conducerea penelului etc., se esplic \acute{a} treptat, iar nu de odat \acute{a} , legile perspectivei. Lucrurile cele mari

neputând fi reproduse în tótă mărimea lor, trebuiesc reduse: espicarea scării de proporție. Să se facă planul scólei învêțând pe copil cum să măsóre fie-care lature cu metrul și cum s'o așternă pe hârtie întocmai, prin scara de proporție, lungimea ei spre a înfățișa pe hârtie planul său esact. În clasele următóre va face planuri de case d'ale comunii, județului, Țării etc. Se va aplica la desemnul agricol dupe natură și esact prin măsurătóre; de es. plugul, carul, grape, mașini agricole: simple și în urmă mai complete și desemnarea hârților comunei, plășii, județului etc., mai întâiu liniare și în urmă figuratice etc.

În acest chip, ȃice D-sa, copilul se póte folosi de orí ce plan ce-l va avé sub ochi; iar facultățile lui se vor desvolta progresiv.

METÓDA DE PREDARE A ȘTIINȚELOR NATURALE

D-l I. Bungescu vorbind asupra acestui subiect, în ȃiua de 7 August, arată cum această știință a apărut odată cu omul și cum é a fost neapărat trebuincióasă omului de atunci și până acum. De asemenea că științele naturale sînt basa tuturor științelor și că natura este cartea mare din care toți se pot adăpa, este sacul fără fund din care toți vor lua și nu se va isprăvi nici odată.

De la importanța ei în general trece să arate importanța ei în scólele primare și de aci la modul de predare. »De și, ȃice D-sa, științele naturale se véd trecute în programa scólelor rurale tocmai clasa V, cu tóte acestea studiul acestor științe începe odată cu venirea copilului în scólă, de când începe intuițiunea, în cercuri mici însă; și în clasa III-a se póte ȃice că tocmai este timpul să dăm o espicare mai întinsă acestor științe odată cu citirea.

Arată cum clasificarea este de o cam-dată necesară începând cu clasificarea pe regnuri. Apói clasificarea animalelor în patru pede, paseri, reptile, pesci și insecte.

Dintre patrupele a luat de exemplu, câinele ca cel mai cunoscut și a arătat cum D-sa procede spre a face pe copil să-l cunóscă din tóte punctele de vedere și cum să nu se

neglijă și partea morală ce se poate trage de aci. A luat apoi din fie-care clasă câte un exemplu și dupe ce finește cu animalele trece la vegetale, arătând cum aici se poate pleca de la parte la întreg; cum, la animale, de la întreg la parte, și acesta, pentru că copilului i este destul de lesne să cunoscă părțile vegetalelor cu rădăcini, trunchi, crăci, ramuri etc.

Explică apoi cum face cu fie-care parte a unei plante și dupe ce le face cunoscut părțile, arată trebuința de a spune copiilor acțiunea fie-cării părți și a tuturor odată. Dupe aceea arată, cum clasifică și plantele, și cum începe cu clasificarea cea mai cunoscută, cum: cereale, legumi recomandând ca ast-fel de lecțiuni, în marginile posibilului, să se facă cu plante de cari se vorbește în fața copilului.

Trece de aici la minerale, de aci la fizică și finește cu antropologia, luând din fie-care câte două trei exemple și explicând într'un mod destul de precis, cum ar pute mai bine să fie făcute ast-fel de lecțiuni. (Finele în No. viitor).

STUDII ASUPRA LITERATURII POPULARE

INTRODUCERE

Sub numele de literatură populară se înțeleg toate creațiunile fantasilor poporului Român. Parte din ele le-au scornit și dis în pofida altor nĂmuri, cari nĂvăliau în țară, de cari bietul român nu pute fi în liniște, spre a-și vedea de moșia lui. Parte din istoriĂre și cĂntice le cĂntau acelor viteji cari îi scĂpau din ghiarile acelor nĂmuri. Aceste creațiuni ale imaginațiunii lui s'au numit *literatură populară*, pentru cĂ sĂnt produse și se pĂstrează și astĂ-Ăi prin viul graiĂ al poporului, trecĂndu-se din generațiune în generațiune, adicĂ din tatĂ în fiu.

Toate aceste creațiuni le putem Ămpărți în urmĂtorul mod :¹⁾
1) Vorbele (idiotisme, romĂnisme), 2) Proverbele, 3) Chiotele,

¹⁾ Ămpărțirea fĂcutĂ de D-l Ion Slaviciu, profesorul meu, care 'mi-a desvoltat acest simțimĂnt, o urmez și eu.

4) Snóvele, 5) Cimiliturile (ghicitorile), 6) Doinele, 7) Baladele (cântecile), 8) Povestea (Basmе) și al 9) Cântecile de ocaziune, cum, de exemplu: a) cântecile de la cumetrie și cântecile de la nuntă, b) Paparudele, c) Colindele, siva și brezaia, d) cântecile de iroși și de stea, e) plugul, f) descântecile și g) bocetele (cântecile de jale).

Aceste poezii și povești au însemnătate foarte mare. Unele au sorginte istorică, altele din ele Rumânul le-a împrumutat de la popórele cari au stagnat pe aceste locuri împreună cu Rumânii, iar altele le-au scornit Românii dîcîndu-le în pofida altora.

Moșii și strămoșii noștri povestiau cu multă plăcere fiilor lor asemenea istorioare, în timpul lungilor nopți de iarnă și când țara era liniștită de invasiunile barbarilor.

Asemenea și bătránele povestiau pe la șeđători (furcárie, opaiț), sglobielor fete și tinerilor neveste asemenea povești; iar pe la nunți, la mese, láutarii cîntau: doine și balade, cum de exemplu Doinele: »Sub póle de codru verde,« »Voinicul strein« etc. și baladele: *Corbea, Iortoman, Fulga, Chira, Doiciu* și altele multe.

Astá-dî au început să dispară încetul cu încetul, ast-fel că șeđători mai că nu se mai fac, din causă că cultura inului și a cânepii a degenerat și locuitorii satelor în loc de a mai purta cămáși de in și cânepă, cumpără putređiciunile streine. De odată cu degenerarea șeđătorilor au început să se uite de popor acele prețioase povești și glume, iar spiritele lor sint ocupate de scrierile moderne, ¹⁾ vătămátóre de multe ori educațiunii morale. Cântecile cele vechi, precum baladele și doinele, asemenea au început să pérá din memoria Románului, căci láutarii nu le mai cîntă pe la mese. Ei nu cîntă de cât *spoleeturile* cele noi, ast-fel că de vei pune pe vr'un láutar tinér spre a-ți cînta pe Ghiță Cătănuță ori cântecul șerpelui, sau vr'unul național, nu va ști; numai de cei bătráni vor mai ști, dar aceștia sint rari. De acea trebuie adunate tóte aceste prețioase

¹⁾ Dar cum se pot ocupa cu scrierile moderne când ei nu știu citi?

Nota Reducțiú.

comori și tipărite în broșuri ca ast-fel să le păstrăm ca pe niște lucruri sacre ale poporului, spre aducere aminte de viața poporului român din timpurile vechi, căci dice re-pausatul Dimitrie Iarcu: »Cărțile sînt urna sântă, în care strângem țărîna morților! Singurul lucru esențial, prin care există o națiune e limba, literatura sa!»

Spre a face pe lectorii noștri să aibă cunoștințe mai esacte asupra literaturii populare, le voi vorbi mai întăi despre ședători într'un mod mai explicit. Voi vorbi apoi în parte despre vorbe, cantece, povești etc., și în urmăle voi cita și pe acei bărbați, cari s'au ocupat cu scrierea literaturii populare și întru cât voi pute și biografia lor pe scurt.

I

ȘEDĂTORĂ, FURCĂRIE, OPAIȚ

În vechime și mai rar în timpul de față, femeile și fetele mari se stringeau sora la câte o casă în timpul lungilor nopți de iarnă cu lucrul, torcend inul, cânepa și lâna, trebuitoare pentru îmbrăcăminte lor, a soților și a fraților lor. Aceste adunări ale lor se numiau sau se numesc în unele locuri ale țării, ședători, care vine de la verbul ședere, adică ele ședeu la lucru. În alte locuri ale țării aceste adunări să numiau *furcărie* ce și-a luat numele de la cuvintul furcă, adică de la furca în care femeile pun caerul și torc, și acesta mai ales că pe la acele adunări lucrul lor era mai mult de a torce inul, cânepa, lâna etc. În alte părți ale țării acestor adunări se mai dicea și *opaițuri*, care și-au luat numele de la opaiț, adică de la acel hârb sau ciob în care în vechime făcêu o feștilă de cârpă și peste dînsa în acel ciob punêu o bucată de seș de vacă sau untură de porc și în ast-fel de mod luminau ei casele în timpul nopților, înainte de a eși luminările; de la acesta acele adunări se numeu opaițuri, dar acesta numai în puține locuri ale țării, cum d. e. la comuna Bucu, Frățilești, Ograda, Cosâmbești etc., județul Ialomița, dar pôte și în alte localități.

Maî era, apoi, obiceiul, că femeile maî bogate și cari n'avêu ajutore, în tôte Marțile séra dedêu *clacă*, adică trimiteu cu douê țile maî nainte, caere de in saũ cânepă pe la fetele și nevestile din sat. Marți séra, tôte veniaũ cu caerul ce trebuia să tórcă tot, iar care isprăvia maî înainte stetea de se odinia; însă femeilor cari nu-l isprăviaũ, se țicea, că vine *Marția séra* (o închipuire ce ele povestiau) și i se arată în vis saũ o mănâncă, făcând ast-fel ca tôte să isprăvescă caerul.

La ședători și la clăci vin și flăcăi (băeți), cari și ei cântă, spun snóve și basme, iar fetele și nevestele povestesc tot felul de basme, cum d. e. cu *elele*, cu *muma pădurii*, cu *marți séra*, cu *joi mărița*, cu *Pepelea* și multe alte istorióre fôrte interesante, ba și ghicitori. Gasda unde se adunaũ, era îndatorată să férbă porumb, să cócă dovlecî. Se adunaũ într'o séră la o casă, în altă séră la alta, saũ se adunaũ numai la o casă și tôte femeile aducêu seũ pentru opaï or luminări de seũ.

De când datéză ședătorile n'am putut afla; de óre-ce nici unul dintre scriitorii noștri nu ne spune nimic despre origina lor. — Ne va fi rămas acest obiceiũ de la strămoșii noștri Romani? Saũ l'am împrumutat de la popórele cari s'aũ amestecat printre noi? Saũ acest obiceiũ este propriũ al nostru format numai dupe aședarea nóstră în Dacia, or de la întemeierea statului Român? Maî mult imi vine să cred a fi cel din urmă.

(Va urma).

DOBRE ȘTEFĂNESCU (Grindu, Ialomița).

LUMINA DIN LUMINA

Acesta e titlul unui studiũ trimis de cât-va timp la redacția nóstră. Ne pare fôrte rêu că nu-l putem publica, din cauza că am fi acușați de politică militantă. De la un cap la altul, acest articol respiră Românism și justiție pentru sătên. »Legile, țice autorul, se aplică numai când sint făcute în folosul celor mari și bogați spre a stórcce maî tare pe cei

mici. Când sint făcute în defavorul țeranului, oh! vai! câți călărași și câte bice, câte bătăi și arestări, câte și mai câte execuții, numai datoria să nu rămână nefăcută! Dar pentru ceî mari tot așa este? Dómnne ferește! Concesiî, protecții, amânări, stricurări, treceri cu vederea etc. etc.; căci, de! corb la corb nu-și scóte ochii! Ast-fel o parte a societății trăește din spinarea, din munca celei-lalte părți! Tot așa guvernele se mântin la putere! Și sórta săténului nu se va îmbunătăți, traiul lui nu va deveni mai demn de om, până când guvernul nu se va interesa de aprópe de el; căci, deși sub guvernul actual s'a făcut ceva pentru sate, dar subprefectul, prefectul, primarul, notarul, perceptorul, controlorul, călărașul, ofițerul, vătășelul, pasnicul holdelor, arindașul și proprietarul, logofétul și ispravnicelul dupe moșie, inginerul, conductorul de șosele, comitetul județén, și în fine întréga listă de sugători, fără deosebire de ranguri, toți îl stâlcesc, îl nedreptătesc, îl asupresc și-l schingiuesc pe țeran, dacă el îndrăsnește să-si apere dreptul. Dacă acum se mai petrec de acestea, dar sub guvernul boeresc de până acum 12 ani, oh! mi se sburlește pèrul, numai când 'mî aduc aminte de sèlbătăciile argaților boerești, că să nu vorbesc de cât de un singur punt din traiul de atunci al bietului sătén! Tot-d'-auna auđi pe ciocoi đicènd că țeranul e încăpătinat, că nu vrea s'asculte de nimeni, că nu-și trimite copii la scóla. Eú răspund însă, urméză autorul, că majoritatea sátenilor nu sint încăpătinați, dar ei vedènd că mai toți acei cari au vorbit în numele lor, i-au înșelat, nu mai au încredere în nimeni. Cât despre trimiterea copiilor la scóla, cum vreî să ieî toți copii, când ei n'au încălțăminte, nici îmbrăcăminte, n'au mijlóce a-și procura strictul necesar la învățatură, când părinții sint încătușați și captivați de négra sárăcie, de grósnica neavere, de sdrobotórea muncă pentru datorie!? Cum mai poți aștepta bunăvoință din partea săténului? Sátenii cu dare de mână refúsă trimiterea copiilor la scóla, nu din încăpătinare, ci numai din ignorantă, căci ei nu înțeleg încă superioritatea folóselor aduse de învățatură; de acea nemuritorul Eliade đicea:

»Săracul prețuește aurul numai când îl vede la gâtul bogatului și-î dă cu piciorul când este în nomol.« În adevăr, încăpăținat este cine cunoaște urmările rele sau bune ale unui fapt, la care el trebuie să lucreze spre a le înlătura sau apropria, și nu voește. Autorul protestează contra învinuirii aduse primarilor de D-nul Nedelcu, în No. 4/III, al revistei noastre, zicând că primarii sînt în mare parte ignoranți și peste tot striviți sub greutatea poverilor ce-î pun în spinare toate autoritățile și toți funcționarii de orice ramură; căci toți știm că în primărie găsești judecătorie, finanțe, armată, administrație, poliție, în fine toate ramurile puterilor statului: primarul execută toate legile, regulamentele, ordinele, miile de dispoziții venite de sus, nenumăratele reclame ale sătenilor etc. Unde mai pui că el se teme să se certe tot-d'una cu consătenii lui? Sînt însă destui primari și ignoranți de acei cari vîd în învățători dușmani. Dar unde primarul este *luminat*, lucrurile merg bine, de ți-e drag să trăiești. *Lumină dar înainte de toate.* Ce e acum de făcut spre a ajunge la lumină? Până când va veni timpul să se mai simplifice complexul funcțiunii primarului și până când sôrta învățătorului să se mai indulcescă, noi învățătorii de ađi, trebuie să ne *sacrificăm*, să murim muncind, pentru ca urmașii noștri să găsescă ogorul preparat! Noi trebuie să ne luptăm cu ignoranța primarului și a sătenilor . . . , trebuie să strigăm, să stăruim ca statul să facă localuri de școle pentru săteni, să le dea ajutor spre a se lumina . . . întreținînd pe copii săraci, puii din fie-căre sat cîte două învățători și o învățătoare. Decî îndreptarea școlii rurale nu atărnă numai de la primari și de la învățători.

Autorul acestui studiu nu găsește potrivită propunerea D-lui Nedelcu în privința vacanții, căci ar fi imposibil a se ține clasă în timpul marilor călduri din cuptor; de asemenea nu se învoește ca părinții să fie amendați, nici arestați pentru netrimiterrea copiilor la școală, căci țeranul e sărac. Cu această ocazie, autorul anonim face următoarea socotelă: Un sat are 200 copii și urmăză în școală numai 100; ei bine, ar trebui 100 săteni să stea mereu închiși.

Un județ are 120 de sate, în termen de mijloc, câte 100 închiși de fie-care sat, ar ave 12,000 închiși ținic, cea ce pentru 32 de județe ar face 384,000 închiși pe fie-care țin. Resultutul e grósnic, fără să mai vorbesc de imposibilitatea aducerii la îndeplinire a unei ast-fel de mészuri. Dar dacă ar veni aprópe toți copii din sat la scóla, unde i-am pune și cine s'ar puté ocupa de toți? Ómenii noștri de la guvern, chemați părinți ai poporului, se plimbă pe căile ferate în sbor, nu se opresc în sate să vadă miseria și starea rea de cultură a țeranului . . . și tot așa mai departe urméză autorul, apoi conchide ținend că lumina va részari numai din lumină, că la sate se cere o mare încordare de muncă din partea ómenilor luminați spre a puté lumina și îmbunétăți sórta sátenului în tóte privințele. Mai departe se vorbește de salariul invétătorului. »Vedeți, țince autorul, un institutor de oraș are 225 lei lunar pentru o singură clasă, pe când invétătorul sátesc muncește de 5, 6 orí mai mult și primește în schimb o léfă de trei, patru orí mai mică de cât cel de la oraș, fără să mai vorbim de celelalte nevoi și neajunsuri ale scólei sátesți. Vedeți egalitate? Vedeți încuragiare? Vedeți simț de dreptate la făcătorii de legi? În loc să se sporéscă cei 90 de lei, cel puțin până la 150 lunar, se trage cu condeiu fără sfiálă, căci țeranul e mai slab, și trántește pe cel mai mar muncitor al satului la 70 lei lunar! Eí bine, judecat'a cine-va carí sînt sudorile invétătorului onest și conștiincios? I-a prețuit cine-va drept munca sa íntelectuală? Védut'a cine-va cât se luptă de crâncen și de disperat cu ignoranța primarului și a sátenilor ca să dea cea ce se pare scump și frumos, adică *Instrucția și Educația*? Ómenii pricopsiți prețuesc pe invétătorul satului ca pe un simplu sáptor, ca pe un muncitor cu brațele, nu cu bietul cap, nu cu mîntea. Causa că în scólele normale se primesc fii de sáteni, stă în faptul că orașenii caută lucru ușor, puțin, și bine plătit, pe când noi țeránii muncim din greú și mult până ni se rup ciolanele pentru o plată de nimic: *togmă ușórá, gură să nu se audă, să curgă nádúșelile, să trosnéscă ósele, or-ce li s'ar*

intempla intemple-se, numai munca să ese gata, așa e scris în fruntea plugarului, de acea și salariul învățătorului rural nu se poate îmbunătăți; învățătorul e țeran, să lucreze dar țărănește nu orășenește, adică să muncască mult și să primescă lăfă mică.

Vedeți spiritul în care scrie autorul acestui studiu; ba încă sînt părți foarte pipărate; de acea nu-l putem publica în întregul lui; dar din cele citate aci, or cine poate cunoște scopul autorului său, pe care-l rugăm să bine-voiasca a se face cunoscut spre a ști și noi cu cine avem de a face, căci D-sa nu s'a iscălit nici pentru noi. Stilul D-sale însă lasă de dorit, de acea, dacă va mai scrie, dupe cum țice într'un loc al studiului în cestiune, atunci să bine-voiască a-și corege stilul și să scrie mai citeț. ENIŪ BĂLTĒNU.

ORTOGRAFIA ROMANA

Unul din abonații noștri ne întrebă, care este ortografia română cea mai rațională?

Nu putem respunde într'un mod absolut, dar iată părerea noastră în acastă privință.

Or cine a învățat puțină carte știe atâta lucru că *ortografie* va să țică: *scriere adevărată, scriere fără greșeli*.

Dar, pentru ca să cunoștem, dacă o scriere este sau nu corectă, trebuie să ne dăm sémă mai ânteiũ despre scopul scrierii și apoi să vedem condițiile ce ea trebuie să intru-nescă pentru ajungerea acestui scop.

La începutul omenirii, omul nu știa scrie dar nici n'avea trebuință de scris, căci ideile și cugetările lui, nevoile și afacerile lui, erau puține la număr și cu totul mărginite.

Fără să ne ducem pré departe, n'avem de cât să privim un copil. Când e mic, câte-va nume și câte-va verbe însoțite de gesturi și țipete, i sint indestulătoare ca să-și arate păsurile or dorințele, singurile lucruri ce-i ocupă mintea în primii doi trei ani ai copilării. Articol, pronume, prepoziție, conjuncție etc., nu se pomenesc la copil în acea etate: copilul nu țice nici odată **eũ, tu, el, la, din, lui**, etc.

Aşa copilul Lili, de două ani, se supărase contra fratelui său Mimi, de cinci ani, că-î luase mâncarea.

Plângând, reclamă mamei sale în termenii următori: »*Mimi papa Lili!*» Altă dată lovindu-se cu capul de uşă, alergă la mamă-sa, tipând: »*Uşa Lili buba.*« Muma îl pricepu, dar persoanele streine cari s'aflău de faţă nu pricepură nimic. Peste un an, Lili şicea mamei sale: »*Mimi luat papa Lili,*« »*Uşa făcut buba Lili*« şi încă dupe cât-va timp se esprima ast-fel: »*Mamă, Mimi a luat papa mea. Uşa mî-a făcut buba.*«

Acum înţelegeau pe Lili şi alte persoane streine, nu numai mama lui.

Aceste exemple arată că în adevăr copilul, când începe să vorbescă, nu întrebuintează de cât substantive şi verbe, fără să le decline, fără să le conjuge, fără să le varieze în vr'un chip şi fără să stabilească vr'un raport între ele sau vr'o legătură vedită: asta nu va să şică că în mintea lui nu există idei de raport; nu, Dómné fereşte. În mintea copilului există atunci óre care idei de raporturi, dar numai că el n'a învăţat încă tóte felurile de vorbă, ba nici modificările substantivului şi ale verbului. Cu cât înainteză însă în vîrstă, cu atât mai mult vedem că el dobîndeşte vorbe mai multe şi treptat începe a varia substantivul, verbul, adiectivul etc.

Din aceste exemple, măi vedem că la început Lili era priceput numai de mamă-sa, pe când alte peróne neobişnuite cu limba lui nu-l puteau înţelege.

Cea ce se petrece cu omul copil, se vede şi la omul matur. — Aşa, de exemplu, pe la anul 1876, rătăcisem prin Ungaria, unde tótă lumea vorbea numai ungureşte, aşa că de şi eú vorbiam trei alte limbi, nu ne-am putut înţelege, până n'a venit un ungar care ştia nemţeste.

Din acestea se învedereză că scopul vorbirii este ca să împărtăşim altora tot ce voim şi întocmai cum voim într'o privinţă óre-care, aşa în cât persoanele cărora vorbim să dobîndescă în acé privinţă, prin comunicarea nóstră, în tocmai aceléşi idei, sentimente şi cugetări, ca şi noi care vorbim.

Vorbirea deci trebuie să fie icóna adevărată, reproducerea

esactă, a tot ce are omul în mintea lui pentru o ființă, pentru un lucru sau pentru or-ce cestiune.

Dar dacă persoana căria vrem să spunem ideile, cugetările or simțimintele noastre în ore-care privință, dacă aceea persoană nu se află acum de față, atunci ce este de făcut? Atunci n'avem de cât să trimitem pe o altă persoană să i le spună. Dar dacă aceea persoană va uita o parte or va schimba cu intenție tocmai părțile principale?—Negreșit că omul este supus la multe slăbiciuni. Pentru înlăturarea acestui rău, omul s'a gândit să facă niște semne cari la început nu erau de cât chipurile lucrurilor și ființelor despre care voia să țină ceva. Acest fel de comunicare era pré greu și apoi cu ajutorul lui nu se putéu spune esact tóte ideile; de aceea ómenii aũ tot cercat felurite mijlóce pînă aũ ajuns la scrierea de astă-đi care este o împreunare de niște semne numite litere și cari sint considerate ca icóne ale sunetelor din cari sint alcătuite vorbele spuse. De unde urméză că pentru a scrie esact tóte vorbele unei limbă, trebuie să fie atâtea litere câte sunete aũ tóte vorbele acelei limbă. Ei bine, sint unele limbă ale căror vorbe aũ sunete mai multe, iar altele aũ sunete mai puține. Dacă ne punem să numărăm tóte sunetele din cari se forméză vorbele limbii românești, găsim aprópe 40 de sunete, dar mai însemnate sint 29. Decí, ca să putem scrie esact vorbele limbii românești, avem neapărată nevoie de 29 de litere. Dar, de unde să le ieș, când ele de abia sint în total 20, sau cel mult 21, dacă socotim și litera Z. ? Ei, vedeți ? de aci se naște incurcătura, de aci isvorăsc greșelele în scrierea românească ; căci sunetele întunecate *ă, î* ; vocalele lungi-deschise *é, ó* ; consunele palatale *ce, ge, ș* ; dintalele *ț, z*, neavënd semne, litere, pentru infățșarea, scrierea lor, unii le scriũ într'un fel, alții în alt-fel. Așa, de exemplu, unii scriũ tot-d'a-una sunetele *ă* și *î* așa *ă, î* ; alții însă le scriũ în diferite feluri, precum : *ă, ă, ă, ă* ; *á, é, í, ó, ú*. De asemenea și cu alte sunete, între care menționăm *é* și *ó* scrise de unii așa cum se vënd aci, iar de alții *ea, oa*. Dar și însuși sunetul *z* este scris de unii tot-d'a-una cu *z*, pe când alții îl scriũ când

cu z când cu *q*. Dar, ce să mai dicem despre acel nenorocit de *ă*?

Dacă ascuți și pe unii și pe alții spuindu-și motivele pentru cari scriu așa precum scriu, ți se pare că toți au dreptate și nici nu știi la cari să te alături și cum să scrii. Spre a eși din această încurcătură, ești silit să te întrebă încă odată, care este scopul scrierii? Pentru ce a născocit omul scrierea? Răspunsul va fi: »Scrierea este creată ca să intrupezze ideile, cugetările omului, așa de esact, în cât or cine o va citi, să pótă cunoște adevărata găudire a autorului. Dar calitatea de a esprima esact cugetarea scriitorului, nu este indetulătoare, pentru ca un mod óre care de scriere să se pótă numi cel mai bun. Unei scrieri i se cere încă să fie cât mai lesniciósă de citit și cât mai economisitoare de timp. Singură ortografia care va întruni aceste calități, va fi cé mai bună. Spre a recunoște acește calități, ar trebui să esaminăm pe rind tóte ortografiile întrebuintate la noi, cea ce ar însemna amestecarea noastră în cërta dintre diferitele categorii de etimologiști și de fonetiști. Dar acésta n'o putem face acum din cauza spațiului și apoi am fatiga pré mult pe cititorii noștri, fără ca ei să pótă trage un folos practic din acésta; de acea credem mai nemerit să arătăm pur și simplu ortografia română ce socotim a fi cé mai potrivită în timpul de față.

Totuși o deslușire credem neapérat trebuinciósă spre a fi înțelese vorbele etimologice și fonetice, așa cum le înțelegem noi aci. Spre a fi mai clari ne servim de următoarele exemple.

Ritm, hártie, rugăciune, stele, masă, ta, sale, etimologie, fosfor, fisica, fată, băiat, băieți, igienă, filantropie, corect, rațiune, încă, în, dar, iar, vițéua, sistem, ómení, téma, tema, fer, féră, mër, inger, dómnă, chiamă, chiema, póte, apropiere, apropiind, căine, mâini, pré, pot vedé, el vedea etc.

Aceste vorbe sint scrise aci cu ortografia revistei noastre care nu este fonetică curată, dar nici etimologică. Spre a se vedé mai bine deosebirea pe de o parte între ortografiile fonetică și etimologică; pe de alta între acestea și

ortografia revistei noastre, vom repeta aci vorbele de mai sus cu ortografia fonetică și cu cé etimologică.

I. Cu ortografia fonetică vorbele în cestiune se scriu tot ca mai sus, afară de *vițeaua*, *ómenî*, *téma*, *féră*, *dómnă*, *póte*, *pré*, *pot vedé*, cari să scriu așa: *vițeaua*, *oamenî*, *teama*, *feară*, *doamnă*, *poate*, *prea*, *pot vedea*.

II. Cu ortografia etimologică vorbele noastre se scriu ast-fel: *rhythmă*, *chârtiă*, *rugățiune*, *stelle*, *mésa*, *tea*, *séle*, *etymologiă*, *phosphoră*, *physica*, *fétă*, *băétü*, *băeți*, *higienă*, *philanthropiă*, *correctü*, *rațiune*, *incö*, *în*, *dérö*, *érö*, *vițeaua*, *systemü*, *ómenü*, *téma*, *thema*, *ferü*, *féră*, *mërü*, *ángerü*, *dómnă*, *chiamă*, *chiăma*, *póte*, *apropiäre*, *apropiändü*, *cáne*, *máni*, *pré*, *pot vedé*, *el vedea*.

Dintr'o singură aruncare de ochiü asupra acestor vorbe scrise în trei feluri se póte constata :

I. Că ortografia etimologică face ca cuvintele să fie mai grele de scris și de citit, și deci cere mai mult timp. Afară de acestea, ea cere cunoștiințe mai întinse, cea ce o face nepopulară.

II. Din acéstă privire constatăm că ortografia fonetică este cé mai ușoră de scris, căci ea s'apropie mai mult de principiul de a scrie un semn pentru fie-care sunet; de aceea ea este populară și nu cere multă carte: ea este ortografia viitorului.

Dar nimic nu e perfect în acéstă lume. Ortografia fonetică suferă și ea de ceva, și anume de lipsa semnelor, literilor; căci știm că nu sint atâtea litere câte sunete, din care causă ea scrie: *vițeaua*, *surceaua*, *nueaua*, *vergeaua*, *cerneala*, *aceasta*, *acea*, *oala*, *cea*, *Doamna*, *prea*, *poate*, *avea*, *peatra* etc., cea ce nu este esact, dupe cum póte verifica, constata or ce Român; căci în cuvintele acestea, ca și în multele alte asemeni, nu se aude **ea** sau **oa**, ci în unele s'aude *e* deschis, iar în altele *o* deschis, cari sunete pot fi mai bine înfățișate, scrise prin *e*, *o* cu un semn d'asupra, ca să se cunoască lesne că se prenuță deschise de tot.

Semnul obișnuit este acesta '. Altă dată mai mult.

E. B.

LITERATURA DE SPIRIT ȘI PETRECERI

Deslegarea aritmogrifului, enigmei și șaradelor din No. 6 precedent al acestei reviste.

1. Aritmogriful D-lui Reverenn se deslășă în modul următor :

I e r i e t a r e t e l e l e t u i r e d
 I m i n e f
 O a e
 A p o l n a r
 N u n u
 H e r b e r t
 E l i s a v e t a
 L e a r
 I e
 A r a r a t
 D a c i
 E i
 R e
 A n i b a l
 D e c e m b r i e
 U n t
 L i n
 E i
 S e r v i t o r
 C o b z ă
 U n a i p
 I O A N H E L I A D E R A D U L E S C U

2) Enigma însemnă : *moneta*.

3) Șarada I a D-lui C. Dumitrescu însemnă : *Far, furie, farfurie*.

4) Șarada II de acelaș însemnă : *Ar, mă, armă*.

5) Șarada III de D-l I. Rozan însemnă : *Car, rac, cal, Caracal*.

Următoarele persoane au trimis deslășări esacte :

D-nii I. D. Apostolenu (Racovița-Hăb.), Ilie Dobrescu (Ștefănești-Vâlcea), Enea Enescu (Slobozia-Arges), I. S. Negoescu (Ludest-Dîmb.), Ștef. Dobrescu (Cosumbesti-Ialomița), S. Popescu (Tonea-Ialom.), I. Vasiliu, D. Marinescu, D. Ioneni, V. Vasilescu (toți din Galați), M. Mihăilescu, M. Iosif și N. Răzeșu (Bacău), D-na M. Dinescu (Iași), D-ra M. Ionescu (Focșani).

Cele-lalte deslășări n'au fost esacte.

C O R E S P O N D E N T A

D-nului A. Rădulescu, Sibiciu-de-sus, Buzeu, sînteți satisfăcut. Așteptăm și noi abonamentul.

D-lui D. Ștefănescu (Grindu). Din *Studiile asupra literaturii populare* s'a început publicarea. Dacă Apicultura s'a întrerupt, cauza e că s'a perdat o parte care a fost dată pentru un No. la tipografie, încă din anul trecut. Când s'a primit ultima corespondență de la D-ta, revista era completată. Ai dreptate, când ții că tinerimea învățată de ađi nu se mai ocupă de literatura populară, ci citesc romane și jurnale politice ; de acea ea ia direcție greșită, spre funcționarism și *intrigi* politice, în loc să îmbrăcișeze o meserie onestă sau agricultura care e adevărata avuție a țerii.

Din scrisoarea D-tale am vădu că D-l Toma Constantin Tonciu este un om al lui D-đu, căci încă din 1884 a făcut local de școlă pe pământul proprietății, că acum a făcut 6 bănci sistematice și o masă mare pentru desen, a pus 8 rânduri de perdele la ferestre, a dăruit portretele M.M. L.L. Regelui și Reginei și a împrejmuț curtea școlii cu uluci. Asemenea fapte merită totă lauda ; de acea te rog a-i transporta D-ta felicitări pentru aceste fapte și tot odată pune pe școlari să'i aducă mulțămiri.

D-lui Șt. Vasilescu (Slobođia-Clinceni). Revista era deja com-

pletată, când s'a primit epistola D-tale, prin care m'anunți că *Societatea culturală a învățătorilor din Sabar*, Ilfov, al cărui scop e înființarea de bibliotecă în toate școlile plășii, a ținut a treia întrunire, la Domnești de sus, în ziua de 29 Noemvrie, când s'au votat statutele, s'au admis 5 membrii noi, s'a decis ca întrunirea următoare să se țină în comuna Crețești, la 29 Decemvrie, unde se va discuta: *Imbibliotecarea* (?) cărților primite de societate, al cărora număr trece de 50 bucăți. Tot în acea ședință se vor ține două conferințe, din cari ce ținută de D-l Șt. Vasilescu va tracta despre apicultura țăranilor de ași și cum ar trebui să se facă, iar D-l M. Timuș va tracta despre starea culturală a țăranului.—Vedeți, o asemenea întrunire este îndoit folositoare. Mergeți mereu înainte pe această cale și săténul are să fie recunoscător unor atari dascăli.

In privința D-lui Sadovénu (T.-Jiu) s'au mai primit două scrisori contrarii, din cari una sub-scrisă de D-l C. D. Blendea, plugar, din Pestișani, care laudă pe D-l Sadovénu și susține că dacă nu-l mistue unii învățători cauza e că D-l Sadovénu ține să pună pe fie-care la locul său. Ast-fel a suspendat pe C. Dăjicu, învățătorul din Pestișani, care a tras cu pușca în Asan, a bătut pe un elev într'un mod sêlbatic, etc., etc. A doua scrisore este contra D-lui Sadovénu, și e sub-scrisă de un învățător, care se dăce delegat din partea a 60 de învățători. Numai când se vor publica întregă această corespondență se va pute judeca de cei din localitate în cunoștința de cauză.

D-lui *Ionénu* (Mizil) Primate 60 exemplare. În privința D-lui Georgescu, revisor scolar al județelor Prahova-Buzău, am vădit cu plăcere cele scrise de D-ta că e drept, zelos, competent, stîmat și respectat, cea-ce știam și noi mai înainte. Dar de ce nu publică concurs pentru ocuparea școlilor rurale cu învățători titulari?

D-lui *I. Bustea* (Sintea Ungaria.) S'a primit urmarea studiului D-v. asupra igienii. Se va cerceta.

D-lui *I. Gridénu* (Genuneș-Vâlcea). N'avem așa registre. *Resumatul conferințelor* din Ialomița se va da în curînd.

D-lui *G. E. Lainicénu* (Loco). Am citit considerantele D-v. de scuse pentru întârzierea cu plata. N'avem ce face, trebuie să ne conformăm. Cele două poezii nu se pot publica, căci... nu sînt didactice. Așteptăm cu plăcere însă lucrările D-v. relative la *dascălie*, cum dăceți D-v.

D-lui *At. Iliescu* (Văleni). Nu vă pot răspunde, pe nevădute, dacă s'ar pute publica conferința în cestiune. Trebuiește vădută. De asemenea nu pot mijloci pentru trimiterea revistei în cestiune, de ore-ce nu cunosc județul în care vă aflați, căci ați scris numai numele comunei. Comunicați-mi și județul și veți fi satisfăcut.

Onor. redacție Școla și Familia este rugată a trimite un No. de probă D-lui I. D. Apostolénu, com. Racovița-Hab., jud. Dâmbovița.

PERSÓNELE CARE AU PLĂTIT DE LA APARIȚIA No. 6
PÎN' ACUM

- 20 lei D-nul C. Ifrim (Lalești, Tutova).
10 — „ D. Stănescu (Jugur, Muscel).
5 flor. „ Buștea I. (Șintie, Ungaria).
10 — „ I. Petrescu (Cetatea).

TABLA MATERIILOR

REVISTA «LUMINA PENTRU TOȚI» ANUL I.

Apărută de la 1 Iunie 1885 și până la 1 Iunie 1886.

CUPRINDE :

- I. Pedagogie și Metodologie.
- II. Învățătorul și școla.
- III. Literatură.
- IV. Biografiile omenilor mari.
- V. Bibliografii sau dări de sémă de publicații.
- VI. Felurite lucrări.

REVISTA «LUMINA PENTRU TOȚI» ANUL II.

Apărută de la 1 Iunie 1886 până la 1 Iunie 1887

CUPRINDE :

- I. Pedagogie și Metodologie.
- II. Învățătorul și școla.
- III. Literatură.
- IV. Pedagogie Educativă
- V. Bibliografii sau dări de sémă de publicații.
- VI. Felurite lucrări.

F. B.

1887

EDUCAȚIUNEA

PENSIONAT DE BAȚI

AL LUI

ENIU BALTĒNU

BUCURESCI

BCUCALEA MOSILOR 1138 Cluj

IN ACEST PENSIONAT SE PRIMESC :

Școlari Interni, Externi și Demi-interni
pentru clasele

PRIMARE, GIMNASIALE ȘI COMERCIALE

Acest pensionat este aprópe de școlele comerciale, de liceul Mateiú Basarab, de gimnasiul Lazár și de gimnasiul Mihaiú Bravul.—Pensionatul acesta a *probat cu fapte*, că știe să-și facă datoria în conștiință.

Anul acesta am încercat să fac clasa I gimnasială în pensionat, numai cu puținii școlari cari depun examen înaintea comisiunii ministeriale.

Școlarii sint obligați să vorbescă limba *francesă*.

Succesul dobândit de acest pensionat, a silit pe direcție să adauge neîncetat camere, așa că acesta e al treilea an și numără peste 80 școlari. Anul acesta adăogându-se încă două salóne, mai sint câte-va locuri vacante.